

3

MAANDBLAD VAN DE BOND BETER LEEFMILIEU - 7de jg. - maart 1987

MILIEURAMA

EDITORIAAL	2
Slechts één jaar? 1987: Europees jaar van het leefmilieu	3
FLITSEN	11
WET & PERS	12
TC: Wat is er loos?	14
FRONTLIJN	17
Het gewestplan van lakmoespapier	18
EUROPA	22
Loodhagelslag	24
Het parlementair antwoordapparaat	27
BERICHTEN	29
PUBLIKATIES	32
PUZZELEN	34
KALENDER & KOLOFON	36

inhoud

editoriaal

GEAMPUTEERDE MILIEUBEWEGING

Naar aanleiding van de perskonferentie van het 'Platform Tijdelijke Arbeid', een samenwerking van 16 koepelorganisaties uit de sociaal-kulturele sektor, hield de Bond Beter Leefmilieu een telefonische enquête onder haar leden met de bedoeling te weten te komen welke gevolgen de nieuwe BTK-DAC-regeling heeft voor de verschillende milieu-organisaties. Het resultaat geeft een tresselijke realiteit weer.

Het aantal BTK'ers en DAC'ers is ten gevolge van de blokkering van ingediende projecten gevoelig afgenomen. De recente regeringsmaatregelen uit de Sint-Anna-priorij, waardoor de promotoren zelf vanaf het eerste jaar een deel van de loonkost moeten bijpassen, beperken ook zeer sterk de nieuwe aanvragen. Deze financiële bijdrage is het grote struikelblok. Uit onze enquête blijkt dat hierdoor voor 68% van de ondervraagde milieu-organisaties een zware hypotheek wordt gelegd op hun tewerkstelling. Slechts 16% antwoordt niet te veel moeilijkheden te zullen ondervinden. Zij beschouwen zichzelf kapitaalkrachtig genoeg om de meerkost te betalen. Echter ook zij zullen moeten schuiven met de begrotingsgelden. De financiële gevolgen hangen uiteraard af van de bijdrage (5% DAC / 10 % BTK), van het opleidingsniveau en van de grootte van de organisatie. Een 'normaal uitgebouwde' organisatie zal zelf al vlug 100.000 fr. moeten bijdragen voor tijdelijke tewerkstelling.

Voor de regionale verenigingen die reeds weinig financiële armslag hebben, wordt de situatie gewoon katastrofaal. De verenigingen zullen bedragen tussen de 70.000 fr. en 100.000 fr. moeten betalen, wat ze nooit kunnen opbrengen. Uit deze kanalen vernamen we dan ook alarmerende geluiden: personen zullen zich moeten uitputten om geld te ronselen ("bedeltochten") om hun werking te verzekeren en dit juist ten koste van de eigenlijke werking.

De wettelijke regeling laat een organisatie toe vrijstelling van betaling aan te vragen. Het ministerieel besluit dienaangaande sluit de milieusektor echter droogweg uit van deze regeling.

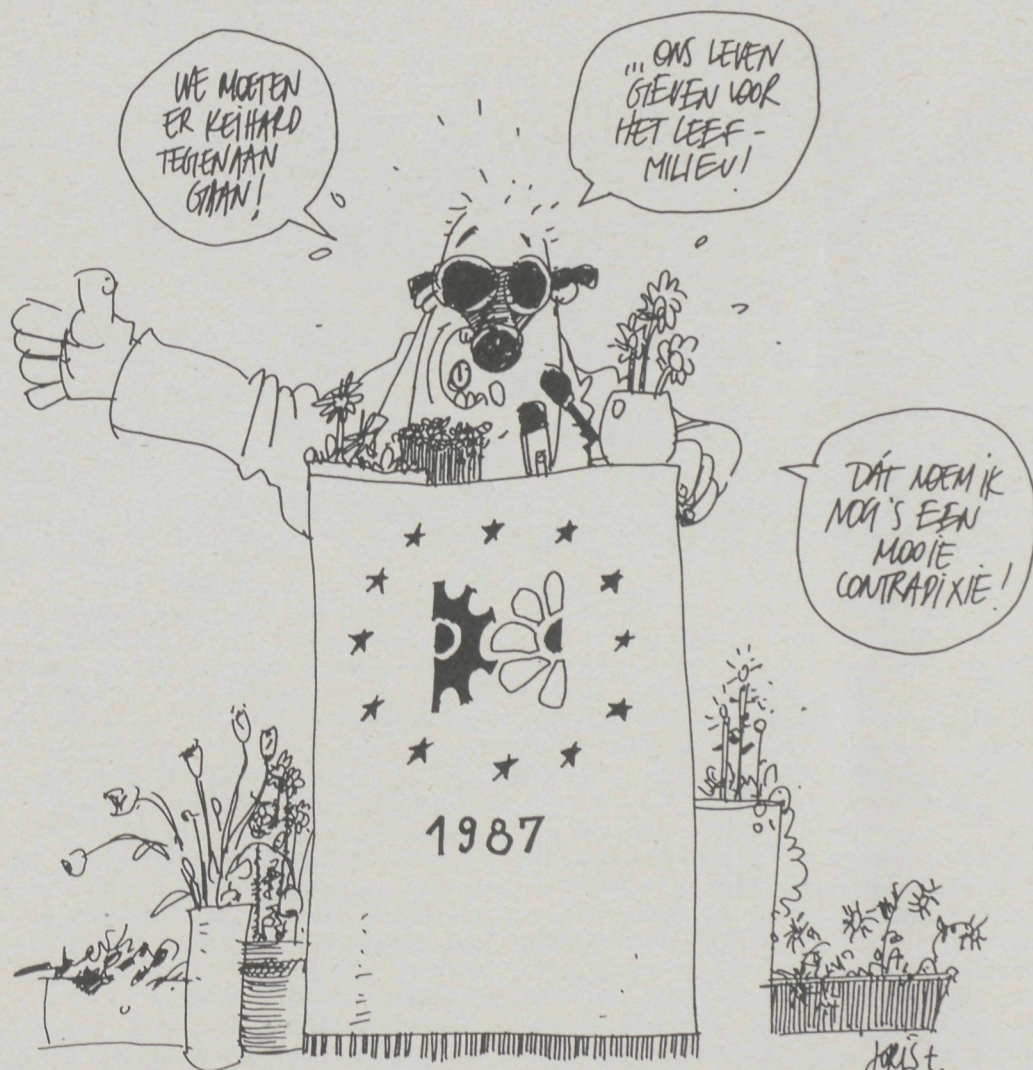
Wat betekenen deze maatregelen nu voor de Bond Beter Leefmilieu? Tot eind 1986 waren 18 BTK'ers tewerkgesteld, op dit moment 0 (nul)! Een BTK-aanvraag voor 7 personen is ingediend sinds 24 april 1986. Deze zeven personen zouden de Bond 27.000 fr. per maand of 324.000 fr. per jaar kosten. Konklusie: het projekt in de huidige vorm ligt buiten de financiële mogelijkheden. Op die manier hypothekeren de nieuwe maatregelen de algemene werking van de milieukoepel.

Getuigt het niet van schaamteloos cynisme dat net in het 'Europees jaar van het leefmilieu' de milieubeweging geamputeerd wordt?

Dirk Van Melkebeke & Geert Selleslach

SLECHTS 1 JAAR?

1987: EUROPEES JAAR VAN HET LEEFMILIEU

HET EUROPEES JAAR VAN HET LEEFMILIEU

De Europese Gemeenschap heeft 1987 uitgeroepen tot Europees jaar van het leefmilieu. Hiermee wil de EG het grote publiek bereiken. Bedoeling is tevens de ekologische met de economische belangen te verzoenen.

Milieurama 1987/1-2 maakte een eerste stand van zaken op; stelde de vrij complexe organisatiestructuur met het Belgisch comité, het Vlaams comité en de vier werkgroepen voor alsook de Belgische en Vlaamse agenda en de beschikbare financiële middelen voor de ingediende projecten. Tot en met 21 maart 1987 kunnen promotoren trouwens nog projecten indienen bij het Vlaams comité.

Dit artikel presenteert de Europese agenda en suggereert wat een Europees jaar voor het leefmilieu zou kunnen betekenen. Het geeft een inzicht in de mogelijkheden. Het is afwachten wat van de mooie plannen gerealiseerd zal worden, en vooral welke resultaten zo'n jaar op lange termijn zal opleveren.

DOELEN EN DOELGROEPEN

"Weinigen zijn het met de Europese Raad eens dat een goed milieubeleid kan bijdragen tot de economische groei en het scheppen van werkgelegenheid". Daarom is het belangrijkste doel van het jaar van het leefmilieu "ruimere bekendheid te geven" aan deze mening van de Raad "door de Europese dimensie van het milieubeleid beter tot uiting te doen komen".

Vele soorten projecten worden daarom ter uitvoering overwogen: modelprojecten op het gebied van de milieubescherming, die beroep kunnen doen op de structuurfondsen van de Gemeenschap; nationale projecten gefinancierd door de staten of andere fondsen; kleinschalige projecten, te financieren door sponsors; en voorlichtings- en sensibiliseringsacties te betalen door de Gemeenschap, de staten en particuliere donateurs. Aan de **administratie** formuleerde de Gemeenschap haar wil om voorbeeldprojecten op te zetten met financiële steun van de Gemeenschap. Hierbij is het aan de Vlaamse regering om kommunautaire steunfondsen aan te spreken voor de bouw van zuiveringsstations, opzetten van inrichtingen voor de verwijdering van toxische afvalstoffen, het opzetten van milieubewakingsnetten, ...

De Gemeenschap roept de **ondernemingen** op zich op vlak van milieu te manifesteren. Een jaarlijkse prijs voor de beste anti-verontreinigingstechnologie zal worden uitgelooft. Een informatiecentrum zal vanaf 1987 KMO's en lagere overheden adviseren over schone technologieën en controle-apparatuur.

Om de **lagere overheden** te stimuleren geeft de Gemeenschap jaarlijks een prijs ter bescherming van landelijke en stedelijke milieus. Zij zullen thema's zoals het drinkwater, zuiverheid van stranden, recycling, bescherming van bossen behandelen en ook boomplantacties houden. Grensoverschrijdende problemen zal de Gemeenschap aanpakken door alle betrokkenen rond de tafel te verzamelen om samen te zoeken naar oplossingen.

Naar **universiteiten en scholen** toe wil de Gemeenschap in 1987 de samenwerking stimuleren van studenten, docenten en het bedrijfsleven; en wil een nationaal net van scholingscentra in de milieukunde opzetten.

Tenslotte, en daarmee is de cirkel rond, stelt de Gemeenschap dat "de milieubescherming", nu al, "werk verschaft aan 1 miljoen mensen". Niemand is hiervan echter op de hoogte. Dat dit aantal nog kan oplopen wil de Gemeenschap "in een speciaal ten behoeve van het publiek georganiseerde campagne, via konkrete voorbeelden" illustreren.

Een weekend van vogelobservatie, tentoonstellingen, werkprojecten voor jonge studenten in het kader van de natuurbescherming, een campagne specifiek op de vrouw gericht en debatten over het nationale en internationale milieubeleid vormen onderdeel van de sensibiliseringsactie van de Gemeenschap. Ook internationaal zal de Gemeenschap inspanningen doen. In het kader van de Verenigde Naties kunnen bilaterale overeen-

komsten met Derde Wereldlanden afgesloten worden om de hulpbronnen rationeel te exploiteren.

DE EUROPESE AGENDA

We beperken ons hier tot de belangrijkste gebeurtenissen. Op 19 maart 1987 wordt het jaar te Brussel geopend met een perskonferentie. Van 24 tot 27 maart gaat de Noordzeekonferentie te Londen door. Maart wordt afgerond met een conferentie over milieu en tewerkstelling in Luxemburg. April wordt gekenmerkt door twee technologiebeurzen, één in Birmingham en een andere in Hannover. In mei organiseert de Gemeenschap een Europese week van de vogelobservatie en een internationale beurs voor afvalverwijdering te München. 5 juni 1987 is de werelddag van het milieu en de dag daarna verbroederen beschermde Europese steden en gemeenten te Rochefort. De respectieve ministers voor het leefmilieu vergaderen in Lissabon van 11 tot 13 juni. In juni start de Gemeenschap met haar eerste campagne rond landbouw. In juli wordt te Birmingham een milieufilmbiënnale georganiseerd. In Rome staan de chemische ongevallen op de agenda van 7 tot 10 juli. Ook in juli gaan ekologische kampen voor jongeren door, en varen tentoonstellingsschepen van haven tot haven. Zij blijven dit ook in augustus doen, wanneer de campagne ter bescherming van het bos op gang komt. Deze loopt door in september. In Berlijn gaat dan de luchtverontreinigingskonferentie door en in Rouen een internationaal filmfestival onder de noemer: **ekologie en milieu**.

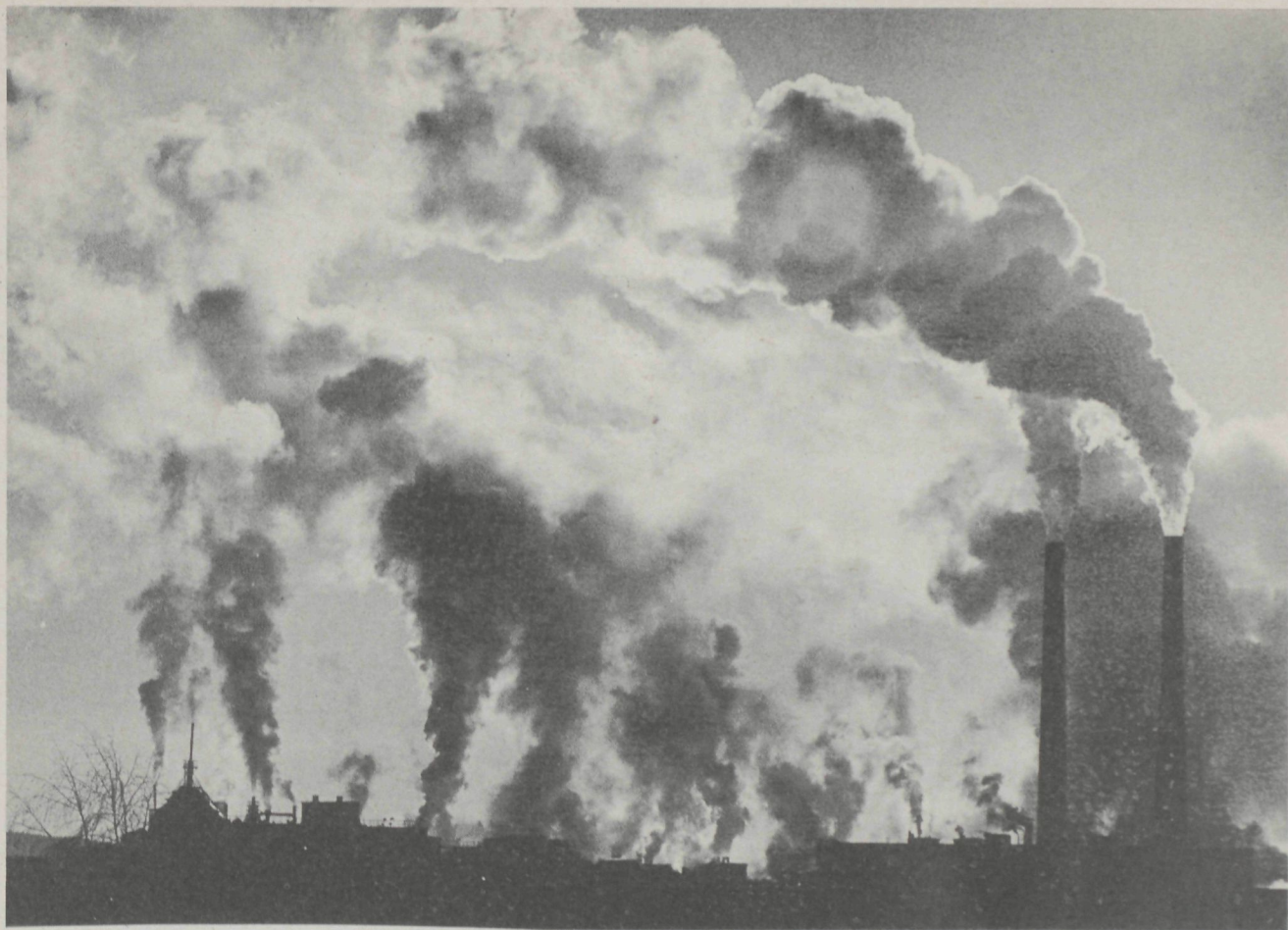
In oktober staat de Europese campagne in het teken van de recycling. Milieu- en agrotechnologie vormen de Aziatische onderwerpen. In Parijs vindt de week van de milieutechnologie plaats en in Venetië organiseert de Europese Gemeenschap een internationale conferentie over de verontreiniging van de zee. November 1987 kent zijn Europese boomplantdag (14-15 november) en de milieuministers vinden elkaar in Londen terug om er hopelijk geen slag in het water te maken in verband met de Noordzee.

Het jaar van het milieu eindigt met een campagne rond waterwinning, de bekendmaking van allerhande prijzen, de conferentie over water en gezondheid in Venetië en een slotgala te Rome.

HET POLITIEKE BELEID

Het Europees jaar van het leefmilieu moet dus tot grotere betrokkenheid van het publiek bij de milieuproblematiek leiden. Het milieu zal echter pas indringend verbeteren wanneer de politiek productie- en consumptievoorwaarden beter omschrijft en controleert.

In **Europees verband** wijzen we daarvoor in de eerste plaats op de 50 Europese richtlijnen waarvan België niet voldoet. Het Europees parlement neemt zich voor in de loop van 1987 maatregelen te voorzien waardoor haar wetgeving zal toegepast moeten worden. Tussen '78 en '85 werden 21 procedures ingezet tegen België; het Europees gerechtshof wijdde er 14 zittingen aan en veroordeelde ons land zes maal m.b.t. milieurichtlijnen.

Wanneer zal de rook om ons hoofd verdwenen zijn?

België draagt een speciale verantwoordelijkheid omdat het de eerste zes maand van 1987 de Europese Gemeenschap voorziet. In die tijd zouden Miet Smet en Jan Lenssens richtlijnen in wetgeving moeten omzetten zodat het jaar 1987 niet enkel een publicitaire en stimulerende zaak is, maar tevens een concrete verbetering van de natuur- en milieukwaliteit inhoudt. De richtlijnen m.b.t. drankverpakkingen, de bescherming van het grondwater, de milieu-effektrapportering en de oplosmiddelen kunnen op korte termijn (in 1987) in Belgische wetten en dekreten worden omgezet. Ook een klassering van de waterwegen in functie van hun gebruik en bestemming zou een mooi resultaat zijn van een doeltreffend politiek beleid. Op **Belgisch en Vlaams niveau** zijn er trouwens niet enkel de richtlijnen. Het zou te ver leiden elk thema uit te spitten. Hieronder worden dan ook slechts twaalf thema's aangebracht. Thema's die door het beleid overgenomen kunnen worden. Het vormen zowat de embryonale onderwerpen die de Bond Beter Leefmilieu graag aangepakt zou zien in dit Europees leefmilieujaar. Allereerst onderschatten zowel de politiek als de publieke opinie de impact van beslissingen op ecologische evenwichten. Elke economische activiteit, maar ook activiteiten in de consumptie-

of recreatiesfeer moeten beoordeeld worden op hun ecologische implicaties. De samenleving moet daarna durven besluiten dat sommige activiteiten niet kunnen of beperkt moeten worden omdat ze te belastend zijn voor het milieu. In tijden van economische crisis is zo'n proces niet gemakkelijk. Maar grote delen van de Westeuropese bevolking aksepteren eenzijdige economische ontwikkelingen niet meer, omdat zij bevreesd zijn voor de gevolgen ervan op natuur en milieu. De rampen in Tsjernobyl, Bazel, Bhopal en Seveso, alsook het vermoeden dat de giftige afvalstoffen die via lucht, water en voedsel het menselijk lichaam bestoken, verantwoordelijk zijn voor vele zogenaamde welvaartsziekten, zetten de publieke opinie aan om steeds scherpere vragen te stellen aan de politieke bewindslui en het bedrijfsleven. Het jaar van het leefmilieu moet het publiek, de politiek en het bedrijfsleven voor hun verantwoordelijkheid plaatsen. Onbelemmerde groei van produktie en consumptie kan niet meer. Groei zal selektief zijn, en aan voorwaarden gebonden. Aan welke werkelijke behoeften heeft de mens nood? Hoe en welke produktiemethoden moeten ontwikkeld worden om de schaarse milieugoederen te kunnen ontzien? Dat zijn slechts twee centrale vragen hierbij.

Een door de luchtvervuiling afgesleten
Brusselse leeuw

De essentiële opdracht van het jaar van het milieu is een gezond evenwicht zoeken tussen productie/konsumptie en een kwaliteitsvolle leefomgeving. De ekologische doelstellingen komen immers steeds meer in het centrum van de economische samenleving te liggen. Ze zijn geen randverschijnselen meer, maar maken integraal deel uit van het economisch, sociaal en politiek handelen. Het inzicht dat zonder die evenwichten leven op middellange of misschien zelfs korte termijn onmogelijk wordt, bepaalt dat economisch en politiek handelen. Deze algemene visie en mentaliteit wordt nu geformuleerd in onderstaande concrete politieke eisen.

Valt daar manna uit de lucht?

In 1987 zullen effectieve maatregelen ter verbetering van de luchtkwaliteit genomen moeten worden. Hiermee worden niet de maatregelen bedoeld die de luchtvervuilingsproblemen verplaatsen (vervanging van klassieke elektriciteitscentrales door kerncentrales) of doorschuiven naar buurlanden (hoge schoorstenen), maar bijvoorbeeld het hanteren van de emissie-inventaris waardoor de grote vervuilers saneringsprogramma's opgelegd kunnen worden. Een heroriëntering van het particulier vervoer naar het openbaar vervoer door

gebruiksvriendelijkere tarieven kan de luchtkwaliteit sterk verbeteren.

Lokale overheden kunnen uitgebreidere bevoegdheden krijgen om lokale problemen met stank of andere luchtverlast op te lossen.

Tevens moet de industrie eindelijk haar (milieu-) verantwoordelijkheid opnemen. De wettelijke strafmaat voor bedrijven die hieraan verzaken zou verstrengd moeten worden. Momenteel staan op overtredingen inzake luchtvervuiling en geluidshinder de laagste straffen van de milieuwetgeving. Hopelijk worden in dit jaar de recente wettelijke beperkingen van de zwaveluitstoot voor nieuwe stookinstallaties ook toegepast op oude installaties. Hierin kan België met de tijdelijke voorzitterszetel van de Europese Raad onder de kont een voortrekkersrol spelen.

De schuimbekkende Noordzee

Tijdens het kolloquium "Onze Noordzee" eind 1986 was iedereen het eens - zij het in verschillende toonaarden - dat de Noordzee vooral belaagd wordt door de vervuiling via de rivieren en kanalen. Via de Schelde bijvoorbeeld stroomt per jaar 42.500 ton stikstof, 5.500 ton fosfor, anderhalve ton kwik, 12 ton kadmium, 120 ton lood, 70 ton koper, 120 ton chroom en 500 ton zink in de Noordzee. Stuk voor stuk schadelijke stoffen. Stikstof en fosfor stimuleren de groei van giftige planktonsoorten waardoor andere organismen gaan afsterven of ongeschikt worden voor consumptie. Kwik, lood, kadmium en chroom zijn zware metalen die toxisch zijn, chroom is kankerverwekkend, kadmium, kwik en lood veroorzaken genetische afwijkingen. Kadmium accumuleert zeer sterk in de nieren en tast op den duur de nierfuncties aan. Kwik accumuleert in de voedselketen van de vis en is zo een algemeen gezondheidsprobleem voor West-Europa. Enzoverder. Nu reeds brengen deze giftige stoffen in het Belgische gedeelte van de Noordzee wijzigingen aan in de floramenstelling. De mosselen uit de Westerschelde mogen omwille van de hoge kadmiumconcentraties niet gekonsumeerd worden. Genoeg redenen om in 1987 drastisch de lozingen aan te pakken. Voldoende hoge heffingen op lozingen die op korte termijn niet kunnen verminderen, en aanpak van de bronnen die dat wel kunnen, vormen de peilers van een echte waterzuiveringspolitiek. Openbare waterlopen behoren immers geen afvalvervoerders noch -verwerkers te zijn.

De in Europees verband gevraagde klassifikatie van waterwegen naar hun functie en bestemming is een werk van eerste orde voor de Belgische regering. In dit verband is het eveneens noodzakelijk werk te maken van het principe "the best technical means" i.p.v. "the best practible". De nood te renoveren zal op die manier het milieu ten goede komen. De kwaliteitsobjectieven, opgesteld in 1976, werden in 1986 niet gehaald. Daarom zou een absoluut lozingsverbod van alle bioaccumuleerbare en persistente stoffen in 1987 tot stand moeten komen.

Afval: Lenssens' vijfjarenplan

De goedkeuring van het afvalstoffenplan door de Vlaamse Exekutieve laat nog op zich wachten. Wat begin 1986 reeds had kunnen van start gaan, zal nu pas in 1987 een aanvang nemen. Jammer van het verloren jaar. Met de algemene doelstellingen van het plan kunnen wij ons verenigen. Het afvalstoffenplan gaat echter slechts in op de optimalisering van de verwijdering van het afval i.p.v. het uitstippelen van een **afvalvoorkomingsbeleid**. Om het ontstaan van afval te voorkomen moet afgezien worden van vijf superstorten die de industriële afvalprodukten meer dan 20 jaar kunnen bergen. Anders verdwijnt elke motivatie om ook maar iets aan de produktie van afval te doen. Een in de tijd beperkte opvang van het afval, de sanering van zwaar verontreinigde zones, een indringende aanpak van het mestprobleem, konkretisering van voorkomings- en recyclagebeleid en een onafhankelijke, toezichtshoudende en sanktionerende overheid, moeten in 1987 de aanzet vormen voor een degelijk afvalbeleid. Dit is gericht op het voorkomen van afval door selektievere produktie en vermindering van de afvalstroom door de produktie van duurzame goederen. Bij produktie van afval pleiten wij voor scheiding aan de bron en gescheiden inzameling, met de voorkeur voor direkt hergebruik. Recycling voor wat overblijft is te verkiezen boven verbranding en storten. Het herinvooeren van hoog statiegeld op allerlei produkten kan

Een tonnetje meer of minder, wat geeft het?

aanzetten tot een voorzichtige mentaliteitswijziging.

Er komt leven in de ambtenarij

Om lucht, water en bodem te beschermen tegen ongewenste bedreiging is een actief en onafhankelijk controle-apparaat noodzakelijk. De administratieve bezetting die de nieuwe wetgeving vorm moet geven is zowel op nationaal, gewestelijk als op provinciaal niveau totaal ondermaats. Voor controle en sanktionering zijn in Vlaanderen 54 vaste ambtenaren voorzien van het niveau industrieel ingenieur. Op dit ogenblik is het totale kader voor 68% bezet, waarvan 16% tijdelijk tewerkgesteld, zodat het vaste kader slechts voor 52% is ingevuld. Daarbij komt nog dat slechts de helft van de nationale ambtenaren die voor de gewestvorming niet hinderproblemen bezig waren, overkwamen naar het Vlaamse gewest zodat er een structurele onderbezetting is. Het hoofdbestuur is voor 80% bezet, maar in de provincie Oost-Vlaanderen, met een sterke industriële belasting in de kanaalzone Gent-Terneuzen is slechts 40% van het bedoelde kader aangenomen.

Deze ambtenaren kunnen zich weinig of niet met systematische controle en toetsing bezig houden. Het Vlaams gewest en de Belgische staat kunnen een blijvende bijdrage aan de verbetering van het milieu leveren door op de departementen personeel aan te nemen, zodat de controle op milieuvervuiling effectiever en systematischer kan verlopen. Het opvullen van de buitendienst natuurbewoud met in het natuurbewoud geschoolde consultants zal de verhoging van de landschappelijke waarde tot gevolg hebben. Door hun invloed op klassering, herinrichting van waterlopen, landinrichting, onderzoek van aankoopdossiers en educatieve taak zullen zij de aandacht voor ecologische waarden verhogen en institutionaliseren.

Een huisje met een tuintje

Stadsvernieuwing en aandacht voor het platteland gaan hand in hand. Verkeersoverlast, drukte en lawaai, stank en onveiligheid, vergallen het leven van de stadsbewoner. Uitholling van functies en urbanisatiedrift, alsook de veel te gulle reservatie van bouwzones op het platteland bevorderen de vlucht naar het open platteland. Het huisje met het tuintje en het individualisme vormen de uitlaatklep voor de stadsvluchteling. De stadskern verkomt of degenerereert tot ééndimensionaliteit. Je kunt er nog winkelen, of werken of wonen. Stadsvernieuwing wil de multifunktionaliteit van de stad bevorderen o.a. door er het wonen weer aangenaam te maken. Hopelijk worden in dit verband de door minister Pede aangekondigde 1 miljard franken goed gebruikt. Stadsvernieuwingen, gekozen samen met de bewoners, in het kader van een globaal gemeentelijk-ruimtelijk beleid, moet de verdere aantasting van de open ruimte voorkomen. In die zin pleiten wij in 1987 voor een moratorium op het gebruik van woonuitbreidingsgebieden en een embargo op verdere lintbebouwing. Het aanbrengen van enkele ruimte-structurende elementen kan tijdens het jaar

Een huis voor publiciteitsborden of voor mensen?

van het leefmilieu hoop wekken voor sociale stadsvernieuwing, niet in sociale woonwijken, maar in vernieuwbouw, en de bescherming van de weinige ons nog resterende open ruimte.

Bosbehoud

Het boswetboek van 1854 kan in 1987 vervangen worden door een nieuw bosdecreet. Daarmee kunnen de privé-bossen in het bosbeleid betrokken worden en kan afgestapt worden van het alleszalmakende economisch nut van bossen. Ook de ekologische, milieuhygiënische, recreatieve en wetenschappelijke functies kunnen aan bod komen in een nieuw bosdecreet. In november 1984 verdween het ontwerp van decreet in de ambtelijke molen van de Raad van State en sedertdien is het niet meer in de politieke aktualiteit. Wij pleiten ervoor dat het decreet spoedig goedgekeurd wordt. Het decreet dient echter zo aangepast te worden dat de natuurbehoudsfunctie expliciet erkend wordt. Zo moet in het decreet een passage worden ingeschreven over hoe en in welke mate het natuurbehoud tot zijn recht kan komen in de beheersplannen. Deze beheersplannen zijn in onze visie openbaar en beroep ertegen moet mogelijk zijn. De Hoge Raad voor het Natuurbehoud moet een adviesrecht krijgen over de natuurbehoudsaspekten. Voor de lange termijnvisie is haar advies essentieel.

Nu reeds kan de minister van de huidige bosbeheerders grotere aandacht vragen voor de natuurbehoudsaspekten. Er kan prioriteit gegeven worden aan waardevolle bossen in het kader van het natuurbehoud. Een representatief gedeelte van het bosareaal moet natuurreservaat worden.

Dune, het duintje

In 1987 moet speciale aandacht gevraagd worden voor de resterende duinen. Als niet vlug wordt opgetreden, verdwijnen de laatste restjes duin. Optreden betekent hier beschermen. Groenendijk-Monobloc en het Hannecartbos in Oostduinkerke, alsook de Zwinbosjes te Knokke-Heist zijn de bekendste gebieden die op effectieve bescherming wachten. De andere resterende gebieden (830 ha) waarop soms zware bedreigingen rusten (de Houtsaegerduinen te De Panne worden bedreigd door de golflobby), hebben behoefte aan beheer. Verkavelaars, waterwinners, golvers, yachters, ruiters en motocrossers belagen konstant deze reeds aan continue toeristische druk onderhevige gebieden.

De ministers van ruimtelijke ordening, cultuur en natuurbehoud zouden het nageslacht een dienst bewijzen door het behoud en beheer van de duinen te realiseren. Anders wordt het woordje duin voor de volgende generaties een synoniem voor flatgebouw.

Met het milieu de boer op

In 1987 loopt vanuit de Bond Beter Leefmilieu de campagne 'landbouw en milieu'. Op tijd zo lijkt, want de mestoverschotten in West-Vlaanderen, de Kempen en Limburg vormen zowel voor de landbouw als voor het milieu een enorme belasting. Strikte bemestingsnormen dringen zich op; een algemeen uitritverbod in de winter eveneens. Verplichte uitbreiding van de mestopslagcapaciteit kan niet voorkomen dat vestiging en uitbreiding van intensieve veehouderij grondgebonden moet gebeuren. Ook de landbouwmiddelen onderkennen de problemen, en het Europese jaar van het leefmilieu biedt de ideale gelegenheid tot dialogeren tussen landbouw, milieu en overheid, om tenslotte tot oplossingen te komen. Mest levert problemen op tot in de Noordzee en draagt bij tot de zure neerslag via de ammoniakemissies. De ekologische infrastructuur van het platteland lijdt trouwens onder de moderne landbouw in het algemeen. Een Europees landbouwbeleid die naam waardig, houdt daarom landinrichting in, waarbij men oog heeft voor de functie van houtkanten, beken, poelen, sloten e.a. alsook de ekologische betekenis van het landbouwbedrijf. Ook de ontwatering van zeldzaam geworden vochtige biotopen en de erosie door intensivering van de landbouw vragen om een geïntegreerd landbouwbeleid waarbij het inkomen van

zijn bedreigd. Slechts één vierde van deze bedreigde planten zijn wettelijk beschermd. In Vlaanderen zou de minister op basis van deze gegevens een nieuwe groep planten kunnen laten beschermen. De kwetsbare biotopen moeten bescherming krijgen tegen ontwatering, bemesting, vervuiling, verkaveling e.a. Een goed beheer in reservaten lijkt hierbij aangewezen. Reservaten beslaan in Vlaanderen 0,2% van het grondgebied. Er is een bescheiden aanzet gemaakt met de subsidiëring van aankoop door milieuverenigingen. In het jaar van het leefmilieu vragen wij een verdubbeling van deze inspanning. Ook in het aankoopbeleid van de staat vragen wij een drastische beleidswijziging. In vijf jaar tijd kocht de Vlaamse regering slechts 281 ha natuurgebied. Wel schafte men 2263 ha bos aan.

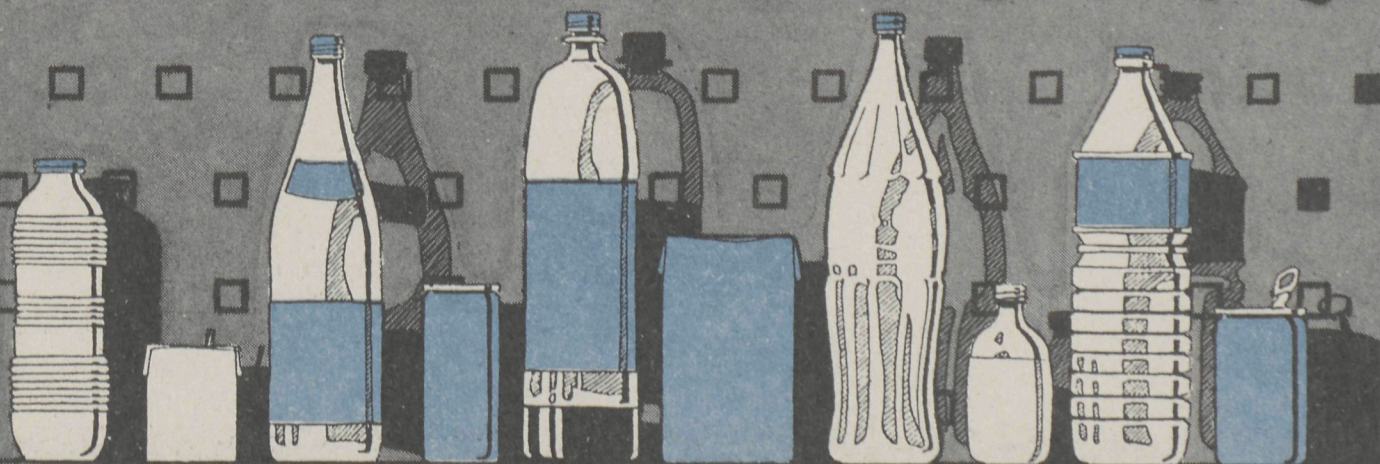
In 1987 zou de verhouding kunnen omgekeerd worden indien het bosdecreet ook rekening houdt met de ekologische kwaliteiten van het bos en indien er een ander aankoopbeleid wordt gevoerd. In 1987 hopen wij op het afschaffen van de jacht met vuurwapens op zon- en feestdagen, en het verruimen van de jachtvrije zones rond bebouwingen. Dit om rekreanten en niet-jagers te beschermen. Tevens willen we dat de reglementering in verband met kraaienfuiken wordt aangepast aan de wet op de vogelbescherming, kweekfazanten als uitzetdieren geleidelijk verdwijnen, en dat het wild een schone tijd krijgt, handel in

e e n m a l i g e

o f

m e e r m a l i g e

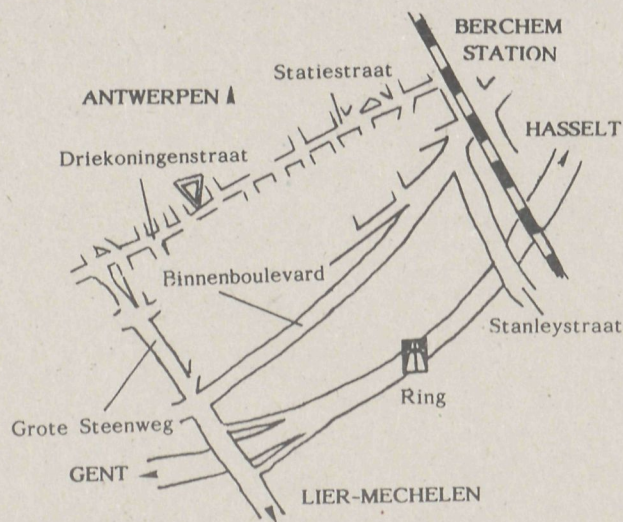
d r a n k v e r p a k k i n g

s t u d i e d a g

kaart

info

Meerdere exemplaren van deze folder zijn gratis te bekomen op onderstaand adres. Koen Goemans of Steven Onzea geven op hetzelfde adres alle verdere inlichtingen over de studiedag.

BOND BETER LEEFMILIEU - VLAANDEREN
AARLENSTRAAT 25
1040 BRUSSEL
tel. 02/230.94.10

EEN ORGANISATIE VAN DE BOND BETER LEEFMILIEU - VLAANDEREN EN ELCKER-IK ANTWERPEN MET DE FINANCIËLE STEUN VAN JAN LENSSENS, GEMEENSCHAPSMINISTER VAN VOLKSGEZONDHEID EN LEEFMILIEU.

Bijlage bij Milieurama nr 3 1987

Met het milieu de boer op

In 1987 loopt vanuit de Bond Beter Leefmilieu de campagne 'landbouw en milieu'. Op tijd zo lijkt, want de mestoverschotten in West-Vlaanderen, de Kempen en Limburg vormen zowel voor de landbouw als voor het milieu een enorme belasting. Strikte bemestingsnormen dringen zich op; een algemeen uitrivitverbod in de winter eveneens. Verplichte uitbreiding van de mestopslagkapaciteit kan niet voorkomen dat vestiging en uitbreiding van intensieve veehouderij grondgebonden moet gebeuren. Ook de landbouwmiddelen onderkennen de problemen, en het Europese jaar van het leefmilieu biedt de ideale gelegenheid tot dialogeren tussen landbouw, milieu en overheid, om tenslotte tot oplossingen te komen. Mest levert problemen op tot in de Noordzee en draagt bij tot de zure neerslag via de ammoniakemissies. De ekologische infrastructuur van het platteland lijdt trouwens onder de moderne landbouw in het algemeen. Een Europees landbouwbeleid die naam waardig, houdt daarom landinrichting in, waarbij men oog heeft voor de functie van houtkanten, beken, poelen, sloten e.a. alsook de ekologische betekenis van het landbouwbedrijf. Ook de ontwatering van zeldzaam geworden vochtige biotopen en de erosie door intensivering van de landbouw vragen om een geïntegreerd landbouwbeleid waarbij het inkomen van de boer, de kwaliteit van het voedsel, de vrijwaring van de open ruimte en het behoud van natuur- en landschapswaarden centrale aandachtspunten zijn.

Openbaar i.p.v. elitair vervoer

In 1987 zullen de Europese ministers van verkeer beslissen over de TGV. Dit project, dat in Vlaanderen de gemoederen verhit omwille van de aanslag op woon- en werkmilieu, alsook op schaarse open ruimte, natuur- en landbouwgebieden heeft de discussie over de mobiliteit in het algemeen en de invulling ervan met partikulier en openbaar vervoer weer op het voorplan geplaatst.

Met minister De Croo zijn wij voorstander van vlugge internationale verbindingen maar dan wel geïntegreerd in een nationaal, regionaal en lokaal net. Het grensoverschrijdend treinverkeer behelst echter slechts een fractie van het totale openbare vervoer. De kernvraag is eigenlijk of het verantwoord is het openbaar vervoer te laten wegwijnen ten voordele van het partikulier vervoer. Wij menen dat in het jaar van het leefmilieu het openbaar vervoer zijn marktaandeel moet kunnen vergroten door het optimaliseren van de snelheid en verbindingen en door een tariefverlaging. In plaats van een éézijdige inspanning ten voordele van de TGV zou een verbetering van het gehele openbare vervoersnet op zijn plaats zijn, in naam van de duizenden doden, in naam van de terugdringing van de zure neerslag en in naam van de verhoging van de leefbaarheid in de steden.

Het mooie reservaat

Volgens studies van de Nationale Plantentuin te Meise zijn in ons land minstens 120 soorten mossen bijna of helemaal verdwenen. Sinds 1850 verdwenen ruim 70 hogere planten en 400 andere

zijn bedreigd. Slechts één vierde van deze bedreigde planten zijn wettelijk beschermd. In Vlaanderen zou de minister op basis van deze gegevens een nieuwe groep planten kunnen laten beschermen. De kwetsbare biotopen moeten bescherming krijgen tegen ontwatering, bemesting, vervuiling, verkaveling e.a. Een goed beheer in reservaten lijkt hierbij aangewezen. Reservaten beslaan in Vlaanderen 0,2% van het grondgebied. Er is een bescheiden aanzet gemaakt met de subsidiëring van aankoop door milieuverenigingen. In het jaar van het leefmilieu vragen wij een verdubbeling van deze inspanning. Ook in het aankoopbeleid van de staat vragen wij een drastische beleidswijziging. In vijf jaar tijd kocht de Vlaamse regering slechts 281 ha natuurgebied. Wel schafte men 2263 ha bos aan.

In 1987 zou de verhouding kunnen omgekeerd worden indien het bosdecreet ook rekening houdt met de ekologische kwaliteiten van het bos en indien er een ander aankoopbeleid wordt gevoerd. In 1987 hopen wij op het afschaffen van de jacht met vuurwapens op zon- en feestdagen, en het verruimen van de jachtvrije zones rond bebouwingen. Dit om recreanten en niet-jagers te beschermen. Tevens willen we dat de reglementering in verband met kraaienfuiken wordt aangepast aan de wet op de vogelbescherming, kweekfazanten als uitzetdieren geleidelijk verdwijnen, schadelijk wild een schoontijd krijgt, handel in grauwe ganzen, smient, wintertaling en meerkoeften verboden wordt.

MER(de)

Het Europees jaar van het leefmilieu lijkt het moment om een wetgeving inzake de milieueffekt-rapportering (MER) uit te werken. Ministers Lenssens geeft een aanzet in zijn milieuvergunningsdecreet. Maar deze invoering voldoet ons niet omdat deze MER niet kadert in een meer omvattende wetgeving ter zake. Wij zijn van oordeel dat een MER telkens moet plaatsvinden wanneer er een dreiging bestaat voor het milieu, dus ook voor ruimtelijke planning, investeringsprogramma's en grote infrastructuurwerken. In 1987 zou dit al kunnen gebeuren voor alle projecten die voorkomen op de bijlagen van de EG-richtlijnen. Een MER-procedure moet vroegtijdige inspraak en onpartijdigheid garanderen. Tevens pleiten wij voor een veiligheidsinstituut in het kader van de Vlaamse administratie. De mogelijkheid van rampen, vooral in belangrijke industriële centra noodzaakt een instituut dat nauwgezet controle kan uitoefenen op het geheel van veiligheidsvoorzieningen getroffen in en om de inrichtingen onderworpen aan de Seveso-richtlijn.

De wetenschap en techniek staan voor niets

Om één en ander goed te laten verlopen is wetenschappelijk onderzoek nodig. Een rationeel energiebeleid kan niet zonder onderzoek en toch merken we dat alle niet-nukleair energie-onderzoek in 1986 werd geschrapt. Het uitwerken van een emissie-inventaris kost geld en moet mogelijk zijn om een toekomstgericht beleid mogelijk te maken. Alternatieve produktietechnieken voor vervuilende industrieën komen niet aan bod, net

Een huis voor publiciteitsborden of voor mensen?

van het leefmilieu hoop wekken voor sociale stadsvernieuwing, niet in sociale woonwijken, maar in vernieuwbouw, en de bescherming van de weinige ons nog resterende open ruimte.

Bosbehoud

Het boswetboek van 1854 kan in 1987 vervangen worden door een nieuw bosdecreet. Daarmee kunnen de privé-bossen in het bosbeleid betrokken worden en kan afgestapt worden van het alleszalmakende economisch nut van bossen. Ook de ekologische, milieuhygiënische, recreatieve en wetenschappelijke functies kunnen aan bod komen in een nieuw bosdecreet. In november 1984 verdween het ontwerp van decreet in de ambtelijke molen van de Raad van State en sedertdien is het niet meer in de politieke aktualiteit. Wij pleiten ervoor dat het decreet spoedig goedgekeurd wordt. Het decreet dient echter zo aangepast te worden dat de natuurbehoudsfunctie expliciet erkend wordt. Zo moet in het decreet een passage worden ingeschreven over hoe en in welke mate het natuurbehoud tot zijn recht kan komen in de beheersplannen. Deze beheersplannen zijn in onze visie openbaar en beroep ertegen moet mogelijk zijn. De Hoge Raad voor het Natuurbehoud moet een adviesrecht krijgen over de natuurbehoudsaspekten. Voor de lange termijnvisie is haar advies essentieel.

Nu reeds kan de minister van de huidige bosbeheerders grotere aandacht vragen voor de natuurbehoudsaspekten. Er kan prioriteit gegeven worden aan waardevolle bossen in het kader van het natuurbehoud. Een representatief gedeelte van het bosareaal moet natuurreserveaat worden.

Dune, het duintje

In 1987 moet speciale aandacht gevraagd worden voor de resterende duinen. Als niet vlug wordt opgetreden, verdwijnen de laatste restjes duin. Optreden betekent hier beschermen. Groenendijk-Monobloc en het Hannecartbos in Oostduinkerke, alsook de Zwinbosjes te Knokke-Heist zijn de bekendste gebieden die op effectieve bescherming wachten. De andere resterende gebieden (830 ha) waarop soms zware bedreigingen rusten (de Houtsaegerduinen te De Panne worden bedreigd door de golflobby), hebben behoefte aan beheer. Verkavelaars, waterwinners, golvers, yachters, ruiters en motocrossers belagen konstant deze reeds aan continue toeristische druk onderhevige gebieden.

De ministers van ruimtelijke ordening, cultuur en natuurbehoud zouden het nageslacht een dienst bewijzen door het behoud en beheer van de duinen te realiseren. Anders wordt het woordje duin voor de volgende generaties een synoniem voor flatgebouw.

eenmalig of meermalig?

PVC-fles, drankblik, PE-fles, wegwerpglas, brikpak, PET-fles, ... Allemaal eenmalige drankverpakkingen die veel grondstoffen en energie nodig hebben. Ze veroorzaken ook veel afval en zwerfvuil en zijn moeilijk of niet te recykleren. Statiegeldflessen zijn gezonder en creëren arbeidsplaatsen.

De verpakkingindustrie denkt er anders over. Wegwerpverpakkingen zijn licht in gewicht en onbreekbaar. Grootwarenhuizen zijn hevige voorstander van eenmalige drankverpakkingen omdat ze minder opslagruimte vragen en zorgen voor een vermindering van de personeelskost voor het innemen en sorteren van leeggoed.

Belangrijk zijn ook de nieuwe technieken ten voordele van het statiegeldsysteem zo-

als blikjesautomaten en split-boxen die hun intrede doen.

En de overheid? Men realiseert zich dat de verwerking van huishoudelijk afval en zwerfvuil steeds meer en meer gaat kosten. Er moet iets aan gedaan worden om afval te voorkomen. Wat drankverpakkingen betreft zou hier het statiegeldsysteem een mooie rol kunnen spelen.

Hoe ziet de EG-wetgeving terzake eruit? Hoe worden de drankverpakkingen aangepakt in Nederland en Denemarken? Wat is de situatie in Vlaanderen? Op deze vragen krijgt u een antwoord op onze studiedag. In de namiddag worden verschillende standpunten met elkaar gekonfronteerd.

**studiedag eenmalige of meermalige drankverpakkingen:
zaterdag 28 maart 1987, cultureel centrum berchem,
driekoningenstraat 126**

programma

9.30 - 10.00 u : ontvangst + koffie/thee
10.00 - 10.30 u : inleiding door de moderator Johan Vande Loock
10.30 - 11.15 u : spreker over de Europese richtlijnen inzake drankverpakkingen
11.15 - 11.30 u : informatieve vragen
11.30 - 12.00 u : spreker over de situatie in Denemarken
12.00 - 12.30 u : spreker over de situatie in Nederland
12.30 - 13.00 u : informatieve vragen
13.00 - 14.00 u : lunch

14.00 - 14.30 u : spreker van OVAM (Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij) over de situatie in Vlaanderen
14.30 - 14.45 u : voorstel van de milieubeweging over drankverpakkingen
14.45 - 16.15 u : panelgesprek
deelnemers: de Vlaamse overheid, milieubeweging, de verpakkingproducenten, de distributeurs en de belangenorganisaties van konsumenten
16.15 - 16.45 u : informatieve vragen
16.45 - 17.00 u : besluiten

inschrijving

Ik schrijf in voor de studiedag (100 fr.)
.....(naam + adres)
en kom met nog personen.
Ik wens: O dokumentatiemap (150 fr.), aantal:
O warme maaltijd (250 fr.), aantal:
O broodjes

Terugsturen naar: Bond Beter Leefmilieu, Aarlenstraat 25 te 1040 Brussel. De betaling gebeurt de dag zelf.

wet & pers

VRAGEN EN ANTWOORDEN

Om het probleem van de aanwezigheid van asbestafval in het natuurgebied Blaasveldbroek (gelegen op de grens van Willebroek en Mechelen) 'op te lossen' is het voldoende alles met steenslag af te dekken, aldus een antwoord van Jan Lenssens, gemeenschapminister van leefmilieu, op een vraag van Johan Pepermans. Of asbest en steenslag tot de natuur behoren die een natuurgebied maken wat het is, is een vraag die de minister zich blijkbaar niet stelt. En wat vindt de eigenaar en beheerder van het Blaasveldbroek, de Dienst Groenbeheer, voorheen Waters en Bossen, hiervan?

Mieke Vogels stelde aan minister Pede de vraag hoe het mogelijk is dat een bouwvergunning voor het bouwen van een exploitatiegebouw met toezichtswoning in een bosgebied te Zalfen-Malle (provincie Antwerpen) eerst tweemaal wordt geweigerd - met uitvoerig ongunstig advies van de gemachtigde ambtenaar - en dan toch, bij een ongewijzigd plan, wordt uitgereikt. Jean Pede, gemeenschapsminister van ruimtelijke ordening, antwoordde lakoniek dat er plotseling een gunstig advies was van Waters en Bossen. De bouwheer is ondertussen hoogstverheugd begonnen met de werken.

In een vraag aan minister Pede maakt Mark Galle zich zorgen over de talrijke witloofschuren, mestveestallen en varkensvetmesterijen die de laatste jaren als paddestoelen uit de grond schieten in Vlaanderen, en over de wijze waarop deze witloofschuren met of zonder vergunning tot vee- of varkensstal worden omgebouwd. Hij vraagt zich dan ook af welke criteria er gehanteerd worden bij het toekennen van de nodige vergunningen. Uit het antwoord van de minister blijkt dat wij vergeven zijn van vergunnings- en planologische criteria, voorschriften van ruimtelijke ordening, stedenbouw, specifieke voorzieningen inzake aard van de gebouwen, enzoverder. Over de steeds erger wordende milieuvervuiling als gevolg van deze mestveestallen en varkensvetmesterijen, met name de stankoverlast, de grondwaterbezoedeling, de bodemvergiftiging, de vermesting, en de vlotheid waarmee vergund of niet vergund wordt, rept de heer Pede met geen woord.

Juul Slembrouck

PERSOVERZICHT

King Kong II: De koning nog steeds in de aap gelogeed (Rudy Collier & Rudi Rotthier; DM 6.1.1987): over de meestal illegale handel in apen; dit n.a.v. het binnensmokkelen in België van 2 chimpansees in juli 1985 door het koninklijke vliegtuig, na een bezoek van ons staatshoofd aan Zaïre.

Over gelode en ongelode benzine (G. Jaeken; NB-TW 7.1.1987): interview met staatssekretaris Aerts over de invoering en de prijsvorming van ongelode benzine en de sinds 1 januari 1987 verplichte loodarme benzine.

Te veel varkens, te veel mest, maar de boer, hij fokt voort (Nadya De Beule, Frank De Mulder & Doreen Espeel; DM 7.1.1987): over de steeds talrijker wordende bio-industriële varkenskwekerijen in België en de gevolgen hiervan voor het milieu: mestoverschotten, grond- en oppervlaktewaterverontreiniging, stankhinder, enz.

De felle strijd tussen geel en blauw over rood en groen (Rudy Collier, Paul Geerts, Paul Ponsaers & Rudi Rotthier; DM 9.1.1987): historiek van de al bijna 10 jaar aanslepende affaire van gesjoemel met gewestplannen; een zaak die opnieuw in de aktualiteit is gekomen door verklaringen afgelegd in verband met de 'Groene Gordel' rond Brussel.

"Waar zullen we het geld halen om onze Lekkerkerken op te ruimen?" (Willy François; DS 23.1.1987): interview met Frank Parent, directeur-generaal van de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM) naar aanleiding van hun vijfjarig bestaan.

Dit is nog maar de tweede aflevering van onze rubriek 'Wet en pers' en de redaktie wordt al gekonfronteerd met een manifeste onwil vanwege onze ministers en staatssekretarissen met milieu-bevoegdheid. Men is er namelijk in geslaagd om in de maand januari slechts één schamel KB'tje in het Belgisch Staatsblad te publiceren dat in aanmerking komt voor opname in deze rubriek. Om te vermijden dat er hier een nagenoeg wit (t.t.z. recyklage-lichtgrijs) vlak te zien zou zijn, hebben we de staatsbladen van oktober en november 1986 genomen en daar de nieuwe milieu-wetgeving uitgehaald.

KB van 22.9.1986 betreffende de benamingen, de kenmerken en het loodgehalte van de benzines voor motorvoertuigen (BS 1.10.1986 en BS 15.10.1986): bepaalt de benaming en het lood- en benzenegehalte van de verschillende soorten benzines, de wijze waarop deze gehalten moeten vastgesteld worden, en de emblemen die op de benzinepompen moeten worden aangebracht.

KB tot vaststelling van de sektoriële voorwaarden voor de lozing, in de gewone oppervlaktewateren en in de openbare riolen, van afvalwater, afkomstig van:

- de ondernemingen die lak, verf, drukinkten en pigmenten produceren (KB van 4.8.1986; BS 21.10.1986);
- de suikerindustrie en de bietenrasperijen (KB van 2.10.1986; BS 8.11.1986);
- de sektor van de vleeswarenverwerking (KB van 2.10.1986; BS 8.11.1986).

Deze drie KB's bepalen de normen waaraan het afvalwater van de genoemde sectoren moet voldoen; respectievelijk: COD, cyaniden, zware metalen, fenolen, PCB's en PCT's; COD, ammoniakale stikstof, BOD en zwevende stoffen; COD, BOD en bezinkbare stoffen.

KB houdende verbod tot het storten in zee van afvalstoffen afkomstig van de titaandioxyde-industrie: zegt kort dat het in zee storten van titaandioxyde-afvalzuur verboden is vanaf 1.1.1990.

Dirk Serneels

Versnelde fossilisatie slurpt mestoverschotten probleemloos op (Jef Van Gool; GvA 24.1.1987): beschrijving van een nieuw in Nederland ontwikkeld procédé waarmee mest en ander organisch materiaal in een half uur kan worden omgezet tot actieve koolstof, een basisgrondstof voor de industrie.

Naar het hart van de Superphenix (Johan Dumont; GvA 31.1.1987): verslag van een bezoek aan de langs de Rhône gelegen snelleweekreaktor Superphenix (een snelleweekreaktor is een kerncentrale die niet alleen energie levert, maar ook plutonium).

Een stortplaats in zee (DM 31.1.1987): over de plannen die er bij het ministerie van openbare werken bestaan om voor onze kust een kunstmatig eiland aan te leggen met de bedoeling er verontreinigde baggerspecie en ander gevaarlijk afval te storten.

Gebruikte afkortingen:

DFET: De Financieel Economische Tijd
GvA: Gazet van Antwerpen
HLN: Het Laatste Nieuws
DM: De Morgen
NB-TW: Nieuwsblad Touring-Wegenhulp
DS: De Standaard
HV: Het Volk

BS: Belgisch Staatsblad
KB: Koninklijk Besluit

Van de in deze rubriek vermelde persartikels, wetten, dekretten en besluiten kan schriftelijk of telefonisch een kopie worden aangevraagd bij de Bond Beter Leefmilieu, Aarlenstraat 25, 1040 Brussel, tel. 02/230 94 10. Wel duidelijk vermelden waarvan je een kopie wenst te krijgen. Bij de kopies wordt er een overschrijvingsformulier gevoegd, waarmee het verschuldigde bedrag (5 fr. per kopie + verzendingskosten) kan worden gestort.

TC : WAT IS ER LOOS ?

Tessenderlo is een veel geplaagde gemeente. Naast de 'zaak' Phillips Petroleum, waarover op bladzijde 18 meer te vernemen valt, is er het 'geval' Tessenderlo Chemie (TC). Dit chemiekoncern produceert in vier afdelingen (TC-Tessenderlo, TC-Ham, Limburgse Vinylmaatschappij en Benzylchemie) scheikundige producten zoals detergents, kunstmest en ook veevoeder. Door het TC-produktiesysteem komen minimaal 35 voor het milieu zwaar belastende producten vrij, die met de afvalwaters in de nabij gelegen rivier, de Laak, en de Winterbeek, die behoort tot het Demerbekken, worden geloosd. Dit afvalwaterprobleem dacht men "op te kunnen lossen" door de bouw van de afvalwaterkollektor of smeerpijp, die de vuiligheid enkele kilometers verder rechtstreeks in de Schelde zou lozen. Na heel wat juridisch gehacketak bevestigde Jan Lenssens, gemeenschapsminister van leefmilieu en bevoegd voor de lozingsvergunningen, officieel dat TC ook geen proeflozingen via de smeerpijp mag ondernemen. Deze afvalwaterkollektor kostte, zonder ooit te werken, reeds meer dan 5 miljard fr.

TC loost dus verder in de Laak en moet hierbij voldoen aan de lozingsvergunningen uitgevaardigd door de Vlaamse Waterzuiveringsmaatschappij. Dit artikel onderzoekt en beoordeelt de jongste lozingsvergunningen.

In september 1986 stelde Miet Smet, staatssecretaris voor leefmilieu, een nieuw en praktisch boekje voor. Het draagt de titel 'Kaarten van de chemische kwaliteit van de waterlopen in België voor 1985'. Het onderzoekswerk hiervoor werd verricht door het Instituut voor Hygiëne en Epidemiologie (IHE). Deze kaarten geven een beeld van in welke mate onze oppervlaktewateren scheikundig vervuild zijn. Samengevat kan je er uit leren dat alle rivieren vuil zijn, maar die rond Tessenderlo het vuilst. De hoofdschuldige is Tessenderlo Chemie.

Naast de Grote Laak, de Nete en de Demer ("alle drie beïnvloed door de industriezone te Tessenderlo") zijn ook nog de Espierre, de Haine, de Zenne, de Samber, de Vesder, de Maas en het Kanaal Gent-Terneuzen serieuze probleemgebieden. De respectieve giflozers zijn goed gekend, misschien een beetje té goed.

HET GIF EN DE GEVOLGEN

Tessenderlo Chemie beschouwt de Laak en de Winterbeek al jarenlang als private afvalriool. Zonder schriftelijke toestemming maar met medeweten van de overheid. De gevolgen van dit milieuschandaal zijn dan ook gemakkelijk terug te vinden in Miets boekje.

Zowel de Nete als de Demer, beiden uitmondend in de Schelde, zijn ernstig verontreinigd. Slechts een beperkt aantal scheikundige stoffen zijn er in de buurt van Tessenderlo niet in hogere concentraties te vinden dan elders (lood, detergents en koolwaterstoffen). Chloor, sulfaten, fluor, cyanide (uiterst giftig), kadmium (EEG-zwarte lijst), kwik (ook op EEG-zwarte lijst) en chroom ... TC behaalt telkens de ereprijs. Radioactiviteit (radium 226) werd dan nog niet eens onderzocht. Ook het zoutgehalte van het afvalwater is katastrofaal hoog. Dat levert de PIDPA, de Antwerp-

se maatschappij voor drinkwatervoorziening, in Westerlo heel wat problemen op. Een deel van de waterwinningsputten is zodanig door zoutverbindingen verontreinigd dat de winning van water uit die putten dit jaar is stopgezet. De PIDPA is bijgevolg voor de productie van haar drinkwater aangewezen op satellietbronnen in Olen en Laakdal. Kostprijs: 400.000 fr. per jaar.

EN WAT NU?

Echt nieuw zijn deze gegevens niet. Maar tot nog toe werden ze nooit zo overzichtelijk en openlijk getoond. Dat is alleszins een pluspunt.

Het bekend maken van de toestand van onze waterlopen is slechts een eerste stap, waaruit logischerwijze daadwerkelijke maatregelen ter verbetering van de waterkwaliteit zouden moeten volgen. Of zoals Miet Smet schrijft "dat het aan de bevoegde overheden moet toelaten de meest verontreinigde bronnen te bestrijden bij voorrang". Maar strenge lozingsvergunningen (hallo Jan Lenssens) blijven voorlopig uit. Het lijkt voldoende te zijn dat Tessenderlo Chemie op zijn erewoord verklaart "alle normen te respektieren". Voor hen is de zaak hiermee afgehandeld. De verontreiniging blijft echter verder rotten.

De lozingsvergunning voor de smeerpijp is ingetrokken. Een verdiend sukses voor Greenpeace, de stad Antwerpen, Nederland en waarom niet... onszelf. Hiermee was de basis gelegd voor een saneringsprogramma voor TC. "Was", want op 15 september 1986 gaf de Vlaamse Waterzuiveringsmaatschappij (VWZ) TC twee nieuwe lozingsvergunningen. Geen strenge normen - met eerbied voor 't milieu -, wel een legalisatie, onderdanig aan de vervuiler, zoals gewoonlijk.

Deze nieuwe vergunningen heffen alle vroegere vergunningen op. Men heeft dus een overzicht-

lijke juridische situatie geschapen. Dit zal zowel TC als de kontrolerende overheid plezieren. Het exkuus "we weten het zelf niet" gaat niet langer op. De VWZ heeft het onderscheid - anorganische afvalwaters enerzijds, organische afvalwaters anderzijds - behouden. Tessenderlo Chemie had hier nochtans tegen geprotesteerd.

Beide vergunningen werden evenwel op 14 november 1986 - op aandringen van de vervuiler - gewijzigd. Hierdoor krijgt TC meer tijd om het zoutgehalte te verminderen. Ook het aantal lozingspunten wordt hiermee geleidelijk aan afgebouwd i.p.v. onmiddellijk.

De vergunningen werden van kracht "op datum van uitlevering", dus op 15 september 1986.

WAT MAG, WAT MAG NIET?

De vergunning voor de **organische afvalwaters** normeert het afvalwater van de Limburgse Vinylmaatschappij (LVM), Benzylchemie en de glycine-afdeling. Uit deze produktieketens mag dagelijks 12.000.000 liter chemisch verontreinigd water geloosd worden. Voor de belangrijkste parameters hebben we berekend hoeveel per jaar toegestaan is:

chloriden	2.190.000 kg
sulfaten	2.190.000 kg
fluoriden	8.760 kg
organische koowaterstofverbindingen	21.900 kg
koper	1.314 kg
arsenikum	219 kg
kwik	22 kg

Dit giftig boeltje mag - ja, het mag - uitsluitend in de Laak worden geloosd. Tot 31 december 1987 mag dit gebeuren via het afvalwaterbekken aan Kuipkesberg. Vanaf 1988 moet het afvalwater via "één lozingspunt en afzonderlijk" worden geloosd in de Laak. TC is wel verplicht uiterlijk op 31 januari 1987 een debietmeter en een monsternamen-apparaat op de toevoerleiding aan te brengen. Begrijp wie kan: TC mag haar eigen afvalwater analyseren.

In deze vergunning is niet vermeld hoelang de

vergunning geldig is. Dit is een overtreding van de EEG-richtlijn 76/464.

De vergunning voor de **anorganische afvalwaters** normeert het afvalwater afkomstig van de produktie van "fosfaten, sulfaten, zwavelzuren, zoutzuur, chloor, hypochloriet, hydroxyden, karbonaten en sulfiden". Of simpel gesteld: het afvalwater van Tessenderlo Chemie Ham en dat van de oudere afdeling op Tessenderlo Chemie Tessenderlo. Deze produktieketens mogen dagelijks 36.000.000 liter gif in het water lozen. Veel te veel, maar 't is toegestaan. De gelegaliseerde concentraties per jaar zijn nog erger:

chloriden	6.570.000 kg
sulfaten	6.570.000 kg
fluoriden	65.700 kg
fosfor	65.700 kg
koper	1.314 kg
arsenikum	1.314 kg
kwik	197 kg
chromium	657 kg
kadmium	2.628 kg

Organische koolwaterstoffen mogen **niet** worden geloosd. Wat de normen voor radioactiviteit betreft, is deze vergunning een reuzeflop: "de voorwaarden aangaande de radioactiviteit zullen later in deze vergunning worden opgenomen". Later? In het jaar 2099?

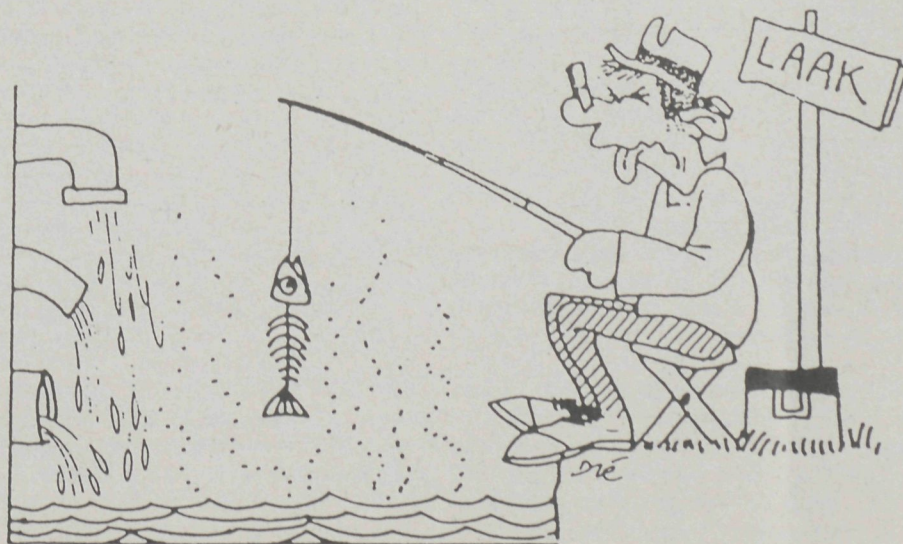
Aangaande de **lozingspunten** is deze vergunning te vereenvoudigen als volgt:

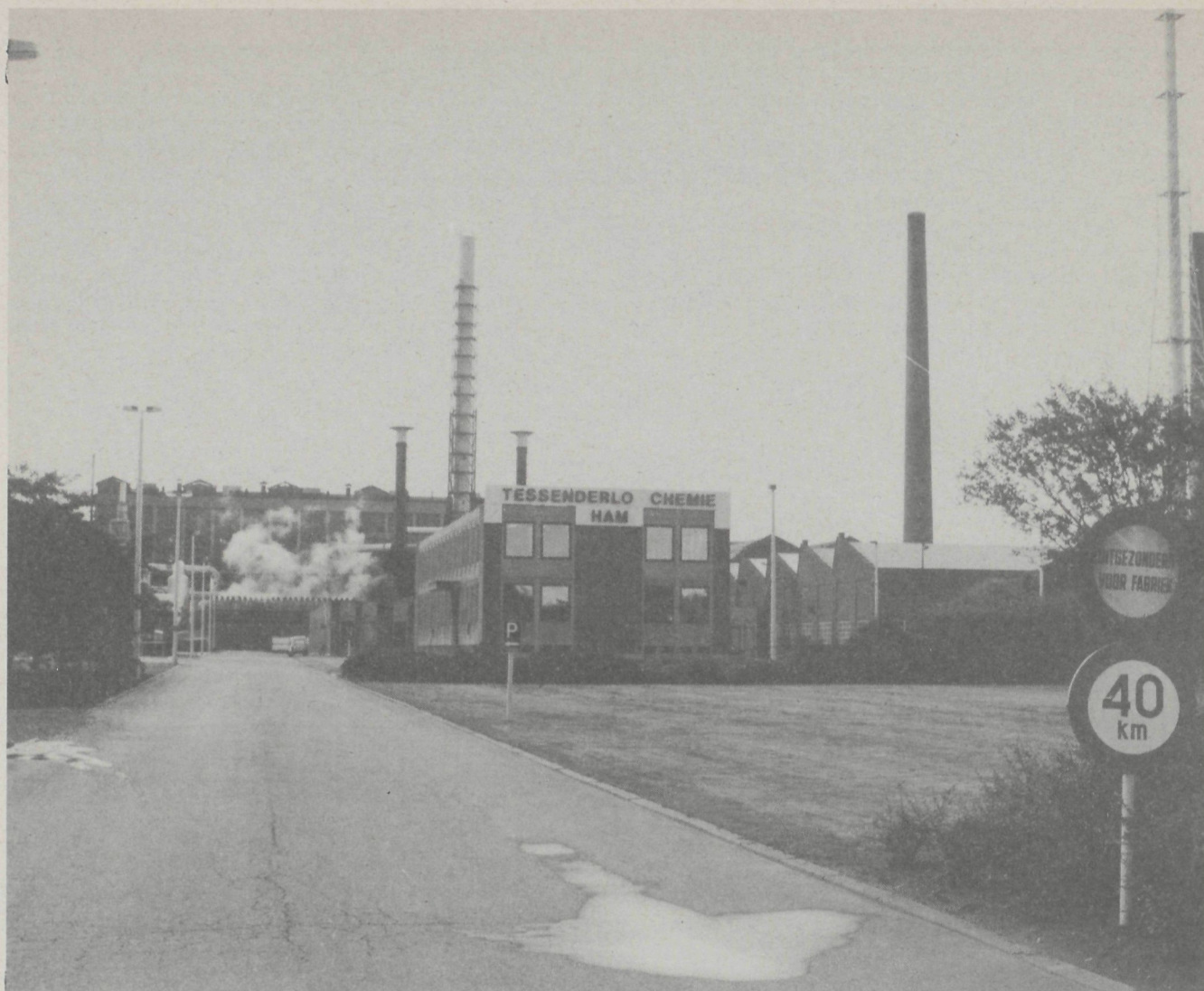
- tot 30 juni 1987 mag geloosd worden via **vijf** punten waaronder de Winterbeek aan de Paalseweg;

- tot 31 december 1987 mag het afvalwater afgevoerd worden via **drie** lozingspunten, waaronder nog steeds de Winterbeek;

- uiterlijk op 1 januari 1988 dient "voor zover de kollektor nog niet in gebruik werd genomen" al het afvalwater te worden geloosd in de Laak, via **één** lozingspunt, nl. bij het afvalwaterbekken te Ham, Bergstraat.

De vergunning blijft van kracht tot op het ogenblik dat de smeerpip in gebruik is.

BESLUIT

1. Deze vergunning zal geen enkele verbetering teweeg brengen voor de Laak. Ze zal biologisch dood en giftig blijven. Ook de PIDPA in Westerlo hoeft zich geen illusies te maken. De Winterbeek daarentegen kan in 1988 op rust gaan, indien de VWZ tenminste haar huidig standpunt handhaaft.
2. De VWZ heeft TC juridisch buiten schot gesteld. Ondertussen wordt de ingebruikname van de smeerpijp voorbereid: de scheiding van beide afvalwaters en het verminderen van vijf tot één lozingspunt past perfect in dit plan.
3. De eigenlijke sanering wordt uitgesteld. De problematiek van radium 226 en de zware metalen duurt onverminderd voort, niettegenstaande de milieubeweging alternatieven heeft voorgesteld.
4. De EEG-richtlijn van 4 mei 1976 wordt mateeloos genegeerd. Kwik, kadmium en organische halogeenverbindingen zouden **verboden** moeten zijn ("op basis van hun toxiciteit, persistentie en bio-akkumulatie"). TC mag er echter wild mee blijven omspringen. Arsenikum, chroom en koper en ook anorganische fosforverbindingen zouden moe-

ten **verminderd** worden. TC echter krijgt een geprivilegieerde behandeling. De VWZ verdient een grote blaam.

5. Noch de VWZ, noch Miet Smet, noch Jan Lenssens tonen de intentie om het Netebekken te herstellen tot wat het hoort te zijn, nl. een rivier leefbaar voor vissen. Je zal ook wel begrijpen dat wanneer b.v. 876 vrachtwagens zout per jaar in de Laak mogen gekipt worden, er van sanering geen sprake kan zijn.

6. Tot slot moet gezegd worden dat de controle zwak is. Neem cyanide. Volgens deze vergunningen mag geen cyanide geloosd worden. In het overzicht van 1985 scoort TC echter hoog inzake cyanide. In de analyseresultaten die TC naar de VWZ dient te sturen, zal je nergens de concentratie aan cyanide terug vinden. Het is immers niet verplicht.

Deze nieuwe vergunningen zijn hêt voorbeeld van hoe het niet moet. De vervuilende industrie kan in Vlaanderen verder op beide oren slapen.

Ludo Rutten

WAT HOOR IK DAAR?

De Bond Beter Leefmilieu kwam begin januari tussen bij minister Lenssens in verband met een geluidshinderprobleem, veroorzaakt door het bedrijf Recyma te Burcht. De bewoners stelden een lijvig dossier samen over de hinder, dat op 6 november reeds aan de minister werd overhandigd. Sindsdien zijn er een serie nieuwe golven van steeds moeilijker te dragen hinder genoteerd, zonder dat de bewoners enig uitzicht verwerven op een verbetering van de toestand. De toestand in Burcht kan als syndromatisch voor Vlaanderen beschouwd worden: symptomen van dit syndroom zijn de moeilijke objectiveerbaarheid van de hinder, de hinder onder de vorm van piekbelastingen, wat continue metingen noodzakelijk maakt, de ambtelijke inertie, de te beperken uitrusting van de diensten van het ministerie om voldoende en relevante metingen te doen en de blijvende hinder voor de omwonenden.

BERG BAART MUIS

Van 15 april tot 15 juli 1985 liep een inspraakprocedure in verband met het 'Afvalstoffenplan 1986-1990', waarbij iedereen bedenkingen kon uiten bij het 'Ontwerpplan afvalstoffen 1986-1990', een indrukwekkend boekwerk van 558 bladzijden, met voorstellen om het afvalprobleem in Vlaanderen aan te pakken. Ondanks heel wat mankementen in deze procedure werden door gemeentebesturen, overheidsdiensten, verenigingen, individuen en bedrijven maar liefst 573 bezwaren en adviezen geformuleerd. Ook de Bond Beter Leefmilieu schakelde zich in voor deze inspraakronde wat o.m. resulteerde in 5 provinciale informatie-avonden i.s.m. OVAM. Sedert ruim een jaar werd het op basis van deze adviezen bewerkte afvalstoffenplan overgemaakt aan minister Lenssens, opdat het plan bij besluit van de executieve zou vastgesteld worden. Sindsdien werd het bijzonder stil rond het afvalstoffenplan. Nog steeds is er geen definitief afvalstoffenplan.

Dit is geen manier van werken. De inspraakprocedure wordt gedegradeerd tot een farce en tegenover de 573 indieners van bezwaarschriften getuigt dit van een weinig faire houding. Het ergste hierbij is dat een degelijke aanpak van het afvalprobleem dat werk maakt van een voorkomings- en recyclagebeleid uitblijft. Terwijl in Vlaanderen jaarlijks 1,5 miljoen ton huishoudelijk afval, 3,5 miljoen ton industrieel afval, 8,7 miljoen ton bulkafval (gips, vliegas, dunzuur, mijnbouwafval), 3 à 4 miljoen m³ baggerspecie, 2,8 miljoen ton drijfmestoverschot wordt geproduceerd, komt het beleid niet verder dan wat gemorrel in de marge van het afvalprobleem (bijvoorbeeld containerparken).

Bovendien verneemt de Bond Beter Leefmilieu

dat het afvalstoffenplan, zoals het vastgesteld zou worden, gereduceerd is tot een documentje van amper 45 bladzijden, waarin enkel een regeling zou getroffen worden voor het huishoudelijk afval (waar elke gemeente met haar afval naartoe moet), vijf klasse I-storten voor industrieel afval voorzien worden, de oprichting van een mestbank (alleen voor West-Vlaanderen), en voor de rest de "aanpak" van de afvalberg zich beperkt tot het voornemen een aantal studies uit te voeren. Een schijntje van wat zich aan maatregelen opdringt om de problemen die zich opstapelen i.v.m. afval bij de bron op te lossen en blackpoints te saneren. Deze afvalproblemen dreigen het milieu voor de komende generaties bijzonder zwaar te belasten. De Bond Beter Leefmilieu dringt dan ook aan op een snelle vaststelling van het 'Afvalstoffenplan 1986-1990' en vraagt dat ernstig werk wordt gemaakt van een afvalvoorkomings- en recyclagebeleid. Minister Lenssens beweert in de Vlaamse Raad dergelijk beleid te willen voeren, de Bond steunt hem daarin volkomen. Zoals het beleid zich echter op dit ogenblik aandient, kan zonder meer gesteld worden dat de berg een muis aan het baren is.

PROSIT

De 'Kampanje drankverpakkingen' van de Bond Beter Leefmilieu overhandigde op donderdag 22 november een pakket wegwerpverpakkingen aan gemeenschapsminister Lenssens. De campagne 'Laat je niet inpakken, pak de glazen statiegeldfles' wordt georganiseerd omdat de statiegeldfles:

1. minder grondstoffen en energie verslindt;
2. geen zwerfvuil veroorzaakt;
3. gemiddeld minder kost;
4. bijna geen afval veroorzaakt;
5. gezonder is.

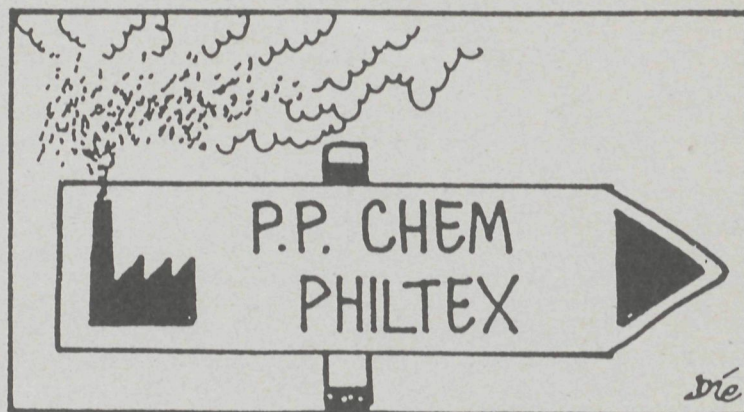
HELP!

Om het hoofd boven water te houden, vroeg de Bond Beter Leefmilieu aan de partijvoorzitters enige druk uit te oefenen om de nominatum-subsidie - die al jaren konstant blijft - te verhogen. Bij het begin van het Europees jaar van het leefmilieu valt de Bond Beter Leefmilieu zonder extra-werknemers. De BTK- en DAC-aanvragen werden in 1986 niet behandeld, zodat de tewerkstelling is teruggevallen op twee mensen, betaald met de subsidie, en twee gewetensbezwaarden. Daarenboven blijkt dat de DAC-projecten die betrekking hebben op milieubescherming, niet in aanmerking komen voor vrijstelling van bijdrage (Ministerieel Besluit van 30.18.1986).

LG/DVM

HET GEWESTPLAN

VAN

LAKMOESPAPIER

Sinds 1979 verspreidt Phillips Petroleum (PP) een onaflatende walm 'kattepisstank' over Tessenderlo en omgeving. Zonder moeite heeft PP zich daarmee opgewerkt tot het boegbeeld van de milieuvervuillende multinationals in ons land. De uitspraak van de Raad van State over de zeven jaar oude klacht in verband met deze stankoverlast bracht de discussie omtrent het Tessenderloos milieuprobleem in een stroomversnelling. De merkaptanenafdeling ging (tijdelijk?) dicht. Maar de bevoegde overheden houden de multinational blijkbaar een hand boven het hoofd. De eerste noodzakelijke stap tot het heropstarten van PP - een gewestplanwijziging - werd reeds doorgevoerd. Blijkbaar is een gewestplan niet meer dan een stuk papier waarvan men de kleur naar believen kan wijzigen, net zoals men een strookje lakmoespapier van kleur kan doen veranderen door het in een vloeistof te dompelen met een andere zuurtegraad. Het laatste van deze vaudeville hebben we duidelijk nog niet gezien.

Ondertussen blijft PP stinken. Zelfs tijdens de sluiting (!) werden reeds 31 klachten van stankoverlast genoteerd. En onlangs wist PP-woordvoerder Dessers te vertellen dat eenzelfde ongeval zich nog geen twee keer heeft voorgedaan. Volgens de ene wijst dat er op dat het ontstane probleem telkens definitief wordt opgelost. Dat telkens een andere faktor verantwoordelijk is voor de stankontsnappingsen wijst er echter volgens de andere op dat PP meer op een zeef lijkt dan op een fabriek.

Oktober 1986. Wat er ooit van moest komen - maar wat verdacht lang duurde (7 jaar) - gebeurde uiteindelijk: de Raad van State vernietigde de exploitatievergunning van Phillips Petroleum, de beruchte merkaptanenfabriek in Tessenderlo. De Vlaamse minister van leefmilieu Lenssens kon

niet anders doen dan Phillips Petroleum sluiten, wat op 15 november 1986 ook gebeurde. Wie dacht dat daarmee de kous af was, kwam bedrogen uit!

Januari 1987. Wat er ooit moest van komen - maar wat verdacht kort duurde (2 maanden) -

gebeurde uiteindelijk: de Vlaamse Exekutieve keurde op 15 januari de gewestplanwijziging, noodzakelijk om PP opnieuw een exploitatievergunning af te kunnen leveren, goed. Dit besluit volgde het positieve advies van de Regionale Advieskommissie voor Ruimtelijke Ordening (RARO) op. Een advies dat op een merkwaardige manier tot stand kwam, want op de dagorde van de RARO-vergadering stond enkel een "informatieronde" over het gewestplan rond PP vermeld, geen adviesformulering. Hierdoor werd een grondige discussie vermeden. Ondertussen stelden vijf specialisten terzake op vraag van de milieuorganisatie Beter Leefmilieu Tessenderlo (BELT) een alternatief gewestplan op, dat uitgaat van een globale benadering (dus ook Tessenderlo Chemie) en dat voorziet in de volledige ontmanteling van PP omdat een dergelijke zware en vervuulende industrie niet thuishoort in de nabijheid van het centrum van een gemeente. Volgens dat plan moet de zone in plaats van aan PP toegewezen worden aan ambachtelijke industrieën, die zeker evenveel perspectieven op tewerkstelling bieden als PP. Een nieuwe vergadering van de RARO heeft haar positief advies tot gewestplanwijziging onder invloed van dit alternatieve plan niet herzien. BELT kreeg de raad het plan tijdens de normale inspraakprocedure voor te leggen, wat in praktijk neerkomt dat het op de lange baan wordt geschoven.

Tot hier wat betreft de recentste gebeurtenissen. Laten we nu even teruggaan tot het arrest van de Raad van State en zijn consequenties.

ARREST

Het arrest van de Raad van State van oktober 1986 vernietigde de exploitatievergunning van PP om twee redenen. Ten eerste ligt een deel van het bedrijf (kantoren, laad- en losplaats van grondstoffen, vuleenheid, laboratorium en nog van alles) in een zone voor ambachtelijke nijverheid, terwijl PP alleen in een industriezone mag liggen. Het argument dat de eigenlijke productie-af-

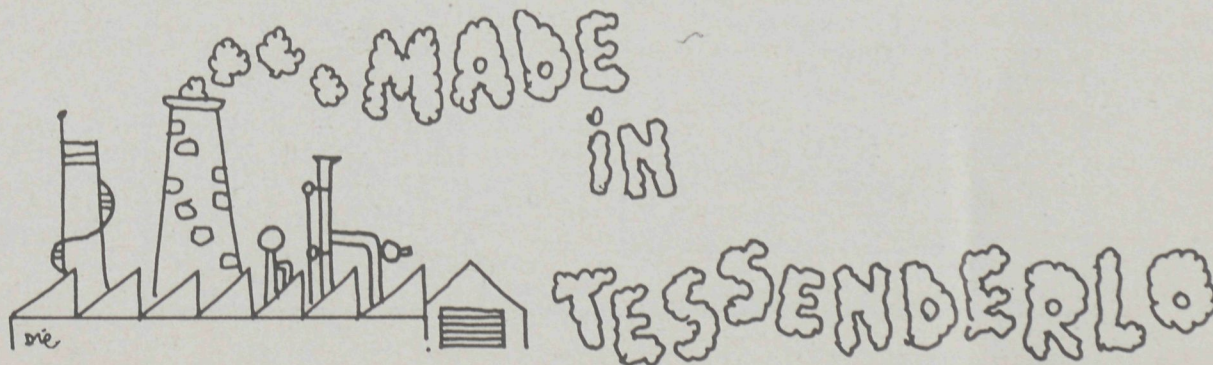
deling wél in de industriezone ligt, gaat volgens de Raad van State niet op. Het labo, de laad- en losplaats en de vulafdeling zijn immers onverbrekkelijk verbonden met de produktie van merkaptanen en ze kunnen trouwens ook uitgesproken stank (zo schrijft de Raad van State) veroorzaken.

Ten tweede is de industriezone, waarin PP ligt, in haar geheel onwettig, want ze heeft niet de nodige bufferzones. Op een gewestplan moeten twee gebieden die onverenigbaar zijn met elkaar (b.v. industrie- en woonzone) gescheiden zijn door een bufferzone. Dat is niet het geval: aan PP is er geen bufferzone. Dat geldt trouwens ook voor een ander chemisch bedrijf (Tessenderlo Chemie) tegenover enkele aanpalende straten.

Deze juridische argumenten waren voor de Raad van State ruim voldoende om de exploitatievergunning van PP te vernietigen. Daarom heeft de Raad het niet nodig geacht ook nog de milieubezwaren te onderzoeken, wat echter niet wil zeggen dat PP stankloos is volgens de Raad van State. Het arrest spreekt over: "overwegende dat, gelet op de **bijzondere hinder** die van het vergunde bedrijf uitgaat, met name de emissie van merkaptanen waarvan het algemeen geweten is dat de reukbaan meer dan 20 km kan bedragen..." En: "dat de produktie en de overheveling van merkaptanen o.m. wegens de **uitgesproken stank** hiervan hinder kan meebrengen voor het **welzijn** en de **gezondheid** van de omwonende bevolking..."

PHILLIPS PETROLEUM

PP speelt nu de rol van de verkrachte maagd: "Wij moeten boeten voor de fouten van de overheid". Maar PP is niet onschuldig en wist in 1978-79 toen het bedrijf opgestart werd, heel goed dat de wet overtreden werd. Ze zijn trouwens zelf in beroep gegaan tegen een aanvaankelijke afwijzing van hun exploitatie-aanvraag, en ze wisten heel goed op welke gronden hun aanvraag afgewezen werd. PP heeft de exploitatie-

EUROPEES MILIEURECHT

Het Europees milieurecht is tot nu toe ontwikkeld op basis van een actieprogramma inzake leefmilieu. Deze programma's ('73-'77-'83) zijn juridisch gebaseerd op een interpretatie van artikel 2 van het Verdrag van Rome, dat officieel werd door de Top van Parijs in oktober '72: "de economische expansie is geen doel op zich... (maar) moet behaald worden door een verbetering van de levenskwaliteit en van het levenspeil".

Buiten een overzicht van de toepassing van de beslissingen en richtlijnen, de verschillende types van overtredingen en de sankties in geval van overtreding, is een hoofdstuk van het dossier 'Exécution et aspect du droit Européen de l'environnement', van J.P. Hannequart (EEB, oktober 1986), gewijd aan de rol van de niet-gouvernementele organisaties (NGO's) inzake de naleving van het Europees milieurecht.

Een pleidooi voor vulgarisatie van het Europees milieurecht is hier uiteraard op zijn plaats. Zowel overheid, instellingen als burgers van de lidstaten hebben nood aan voorlichting in deze relatief nieuwe en technische materie. De goed georganiseerde milieubeweging lijkt de geprivilegeerde partner van de commissie om de kennis (en nadien het respect) van het Europees milieurecht te verzekeren. Voor alles zou de samenstelling van de Europese richtlijnen meer openbaar moeten zijn. Het voorbereidend werk (wetenschappelijke studies, rapporten, technische commissies, enz.) zouden systematisch beschikbaar moeten zijn. Maar het is vooral onverantwoord dat de draagwijdte van een richtlijn uitgelegd wordt in verklaringen die opgenomen worden in vertrouwelijke verslagen van de commissie.

In geval van overtreding zou een grote publiciteit moeten gegeven worden aan de sanktioneringsprocedures. De druk van de publieke opinie is immers een van de beste waarborgen voor het respecteren van de wet. Zo zou ook het konformiteitsadvies van de nationale wetgeving met het Europees recht, dat de lidstaten verplicht moeten meedelen aan de commissie, moeten publiek gemaakt worden. Zo zouden ook alle rapporten die de lidstaten informatie geven inzake de richtlijnen moeten gepubliceerd worden.

Misschien is het ook wenselijk dat er een echt inspectiekorps wordt samengesteld dat waakt over de naleving van het Europees milieurecht. In ieder geval is het noodzakelijk dat de capaciteit van de nationale administratie wordt versterkt door het organiseren van vormingskursussen over de richtlijnen. Het zou ook nuttig zijn een systeem te voorzien waardoor er een rechtstreeks contact ontstaat tussen de bevoegde functionarissen van de commissie en de ambtenaren van de gedecentraliseerde besturen die belast zijn met de plaatselijke toepassing van de richtlijnen. Het dokument besluit met een bijlage waarin een

overzicht wordt gegeven van de overtredingen van de richtlijnen (hoogste scores voor België...) en een klachtenformulier, bruikbaar in geval van overtreding.

WOUDAAPJE, VISDIEFJE, ETCETERA

Binnen het kader van het Europees milieuactieprogramma (1973) werd op 2 april 1979 de voor natuurbehoud buitengewoon belangrijke richtlijn 79/409 inzake het behoud van de vogelstand uitgevaardigd. Elke lidstaat is verplicht zo'n richtlijn via haar nationale wetgeving toe te passen. De commissie van de EG is van mening dat België aan deze verplichting niet voldoet en heeft een officiële klacht bij het Europees Gerechtshof in Luxemburg lopen. Ons land dreigt daar veroordeeld te worden voor het niet-toepassen van deze richtlijn.

De Belgische Natuur- en Vogelreservaten (BNVR) steunt krachtig de visie dat het op dit ogenblik absoluut prioritair is over te gaan tot het veiligstellen van grote landschapseenheden. Daarom vraagt ze speciale aandacht voor artikel 4 van vermelde richtlijn die tot nu toe niet door België werd toegepast. Hierin worden de lidstaten verplicht een lijst neer te leggen van gebieden waarin speciale maatregelen van kracht dienen te zijn voor het behoud van een aantal in bijlage opgesomde vogelsoorten (144 in totaal waaronder o.a. woudaapje, roerdomp, kleine zwaan, wespendief, alle kiekendieven, smelleken, korhoen, kwartelkoning, kluut, goudplevier, kempfaan, visdiefje, velduil, nachtzwaluw, ijsvogel, zwarte specht, grijskopspecht, middelste bonte specht, boomleeuwrik, grauwe klauwier en ortolaan). Daarnaast dienen echter ook gelijkaardige beschermingsmaatregelen genomen te worden in gebieden die van belang zijn als rui-, overwinterings- of doortrekgebied voor alle geregeld voorkomende trekvogels, waarbij (echter niet uitsluitend) speciale aandacht wordt gevraagd voor waterrijke gebieden (cfr. de aanduiding van beschermde gebieden krachtens de Ramsar-konventie).

Waar staan we nu in Vlaanderen? In principe diende een lijst van bedoelde gebieden bij de commissie neergelegd worden uiterlijk twee jaar na het uitvaardigen van de richtlijn, d.w.z. op 2 april 1981! Intussen bleef de EG-kommissie uiteraard niet werkloos toezien op de inactiviteit van de lidstaten. Er werd dan ook aan de Internationale Raad voor Vogelbescherming gevraagd om voor de hele EG een netwerk van gebieden voor te stellen dat zou kunnen volstaan om aan bewust artikel 4 te voldoen. Voor België kwam de Belgische sekte van deze raad, waarvan ook BNVR lid is, tot een lijst van 39 gebieden. Hier van liggen er 20 volledig en één gedeeltelijk in Vlaanderen.

BEE EN BEUC VRAGEN KADMIUMBAN

Jaarlijks komen duizenden tonnen kadmium in de Europese bodem terecht. Bronnen van kadmium zijn b.v. sommige meststoffen en wegwerpplastics, kadmiumhoudende ertsen en fossiele brandstoffen. Kadmium is een niet afbreekbare stof en pronkt boven aan de lijst van grote vervuilers. Volgens onderzoeken komt steeds meer kadmium terecht in de bovenste grondlagen en in het grondwater. Reeds op talrijke plaatsen, vooral in de buurt van zinkmijnen, van water dat vervuild is door metaal- en elektronische industrie en waar riviervlissing in de bodem verwerkt is, worden viskweek, land- en tuinbouw streng beperkt. Nu al liggen de gemiddelde kadmiumgehalten in ons voedsel in de buurt van de door de Wereldvoedselorganisatie voorgestelde normen. Verdere kadmiumkoncentratietoename moeten dus verhinderd worden!

Door het storten of lozen van kadmium te beperken is er nog geen vooruitgang gemaakt. Beter is het gebruik van kadmium op voorhand al te beperken of te verbieden in de produktieketen die terug in het milieu terchtkomen. De European Environmental Bureau (EEB) en het Bureau Européen des Unions de Consommateurs (BEUC) klagen de zwakheid aan van regeringen die bezwijken voor industrieel lobbywerk en zijn niet opgezet met de pesterijen vanwege de EG-kommissie, de lidstaten en de industrie tegen Denemarken omdat daar een wetgeving bestaat die het gebruik van kadmium beperkt. De EEB en de BEUC willen dat er gediskussieerd wordt zodat de richtlijnen tot stand komen die de kadmiumconcentratie vermindert in de bodem.

80% van de bezoedeling gebeurt doordat kadmium gebruikt wordt als stabilisator in plastics, als pigmentonderdeel in verf en plastics, als onderdeel bij roestbeschermers, bij nikkel-kadmiumbatterijen. Verder is kadmium aanwezig in fosfaatertsen die gebruikt worden bij meststoffen en in veevoeder. Voor elk van die toepassing is recycling of vervangen door andere stoffen dan kadmium mogelijk, of, in het geval van veevoeder en meststoffen, is een vermindering met faktor 10 mogelijk.

De EEB en de BEUC vragen de Europese commissie om aan de ministerraad voor te stellen dat kadmium onmiddellijk wordt verbannen waar het mogelijk is en anders met minstens 80% wordt vermindert in vergelijking met de huidige hoeveelheden.

EXPORT EN IMPORT VAN CHEMIKALIËN

In juni 1986 bracht de Europese commissie eindelijk het lang verwachte voorstel voor een EG-reglementering i.v.m. export van gevaarlijke chemikaliën aan. De 'Coalition against dangerous exports (CADE)' die een platform is van internationale verenigingen waaronder EEB, PAN, BEUC, IOCU, SAN, ICDA, HAI, en die sinds 1984 lobbyt voor een EG-wetgeving i.v.m. export van verboden en zwaar beperkte produkten, is gelukkig met dit belangrijk initiatief van de commissie. Het zal het debat over gevaarlijke exportproduk-

ten stimuleren, zowel op Europees als op internationaal niveau. Alhoewel dit voorstel zeer ver reikt, wil CADE er nog volgende amendementen aan toevoegen:

- de exportvergunning kan slechts verleend worden indien het importerende land uitdrukkelijke toestemming geeft. Indien het importerende land niet tegemoet komt aan de aanvraag, moet de toelating niet gegeven worden;
- dit systeem van voorafgaandelijke toestemming moet onmiddellijk ingaan, in plaats van in 1989 zoals voorgesteld;
- nationale reglementeringen die het gebruik van bepaalde pesticides verbieden of beperken moeten aan andere landen bekend gemaakt worden. Nu voorziet het voorstel alleen in de bekendmaking van EG-maatregelen;
- de lijst van scheikundige stoffen die voorwerp zijn van reglementering zou uitgebreid moeten worden, zodat ook de zwaar giftige organofosfaten erin opgenomen worden.

EUROPESE MILIEUBESLISSINGEN

De Europese ministers van leefmilieu namen op 24 november 1986 de beslissing over de invoering van striktere geluidsniveaus voor motorfietsen, de lozing van afvalolie, strakkere maatregelen i.v.m. asbestlozingen in het milieu en over het dierenwelzijn. De raad is er ook in geslaagd om gemeenschappelijke konklusies te bereiken i.v.m. nucleaire veiligheid en de jongste Rijnvervuiling.

Volgens de Europese ministers van leefmilieu moet er een veel scherpere controle op de lozingen van afvalolie ingevoerd worden. Deze beslissing die omschreven werd als "een belangrijke stap voorwaarts in de controle van gevaarlijke stoffen", werd bereikt op basis van een compromisvoorstel vanuit het Britse voorzitterschap. De bepalingen van de nieuwe richtlijn bevatten de invoering van meer restriktieve voorzieningen en moeten leiden tot een verbetering van de opslag van afvalolie. Limietwaarden voor olieverbindingen worden vastgesteld, net als maximum concentraties voor gevaarlijke stoffen (PCB's, PCT's) in afvalolie die terug gebruikt wordt. Dit voorstel kan echter niet officieel goedgekeurd worden vooraleer de tekst goed bevonden is in de verschillende talen van de EG.

Volgens de gemeenschappelijke overeenkomst moeten er strengere maatregelen gericht op het beschermen van het leefmilieu tegen asbestpollutie in werking treden tegen 1988. De ministers moeten echter het oordeel van het Europees parlement afwachten vooraleer de richtlijn formeel aangenomen kan worden.

Het pakket ter verbetering van het dierenwelzijn bestaat uit een EG-richtlijn die regels voorschrijft voor experimenten op dieren. Het is de uitgebreidste wetgeving op het gebied van dierenwelzijn die de EG ooit heeft geproduceerd. Het verschaft nieuwe steun voor een op EG-niveau verwaarloosde sektor.

LG/DR

LOODHAGELSLAG

Loodvergiftiging bij vogels als gevolg van het opnemen van hagelkorrels is al meer dan een eeuw bekend in Noord-Amerika en Italië. De aandacht voor dit onderwerp is vooral sinds omstreeks 1960 sterk toegenomen, aanvankelijk buiten Nederland.

Tien jaar geleden werd hier om die aandacht gevraagd in 'De Nederlandse Jager'. Vier jaar later verscheen daarin een literatuurstudie, die vermeldde dat loodvergiftiging bij waterwild toen nog niet in ons land was waargenomen.

Het Centraal Diergeneeskundig Instituut (CDI) had inmiddels in 1977 het eerste geval gekonstateerd. Dat betrof grauwe ganzen bij een kleiduvenschietbaan in Zeeland. Een publikatie daarover verscheen echter pas later. We leven nu weer een aantal jaren verder. Hoe is de stand van zaken thans?

WELKE SOORTEN LOPEN GEVAAR?

In het project Vogelsterfte van het CDI wordt voortdurend aandacht besteed aan dit onderwerp. Tot nu toe zijn sterftegevallen gerapporteerd bij knobbelzwaan, wilde zwaan, grauwe gans, bergeend, wilde eend, waterral, kluut, scholekster, fazant, blauwe kiekendief en sperwer. Dit rijtje past in het beeld dat het buitenland levert. Daar is sprake van uiteenlopende soorten uit de volgende groepen: zwanen, ganzen, eenden, rallen, bleshoenders, steltlopers, meeuwen, hoenders, duiven en roofvogels.

Het gaat hierbij in de eerste plaats om loodvergiftiging door direkte opname van valhagel. Uitzondering daarop zijn roofvogels en andere soorten waarbij sprake is van opname met het aas. Dit laatste krijgt pas sinds kort bijzondere aandacht. Een probleem daarbij is dat het moeilijk is na te gaan of het aas hagel bevatte als gevolg van opname dan wel van aanschietsen.

EEN HAGELKORREL KAN AL DODELIJK ZIJN

Slechts een fractie van de opgenomen hagelkorrels passeert het spijsverteringskanaal helemaal. Meer dan 95% van die hagelkorrels wordt in de spiermaag fijngewreven. Daarna wordt het lood in het bloed opgenomen, met als gevolg ver-

hoogde loodgehalten in lever, nieren, botten en veren. Daarmee gaat gepaard een aantasting van de konditie van de vogel, totdat uiteindelijk de dood intreedt.

Dodelijke vergiftiging kan al optreden na het opnemen van één of enkele hagelkorrels. In meer dan de helft van de sterftegevallen door deze wijze van vergiftiging werd slechts één korrel in de maag aangetroffen. Het verband tussen de hoeveelheid

opgenomen lood en de sterfte is echter afhankelijk van verschillende factoren, zoals de voedselsamenstelling en de konditie van de vogel. Daarnaast moet men rekening houden met het effect van herhaalde opname, omdat loodopname kumulatief is, d.w.z. zich ophoopt.

VERHOOGD RISIKO DOOR NIET-DODELIJKE VERGIFTIGING

Niet dodelijke of niet snel dodelijke vergiftiging leidt tot afname van de algehele konditie, o.a. met gevolgen voor de voortplanting, voor de reaktiesnelheid en mogelijk ook voor de vatbaarheid voor ziekten.

Amerikaans onderzoek liet bijvoorbeeld zien dat al na opname van één hagelkorrel no. 6 de afschotkans met 1½ maal toeneemt, bij twee korrels al met bijna een faktor 2. Verwacht mag worden dat zoiets ook aan de orde is bij achtereenvolgende natuurlijke vijanden. Dit levert een verhoogd risico van indirecte vergiftiging op voor roofvogels. Bovendien vertekent dit het beeld van direkte loodvergiftiging dat wordt verkregen door onderzoek van gevonden kadavers. In dit verband stemt het tot nadenken dat het CDI in ongeveer 5% van de gevallen hagelkorrels aantrof zowel in magen van geschoten eenden, betrokken via poeliers, als van botulismeslachtoffers. Ruim één op de vijf bokjes geschoten bij

Jager met skalp

Jager in volle concentratie

de baai van Arcachon in Zuid-west-Frankrijk, had hagelkorrels in de maag. Een aanzienlijk deel van de mogelijke sterfte kan op deze manier onzichtbaar blijven. Daar staat tegenover dat van het bokje zelfs in het geheel geen meldingen van sterfte door loodvergiftiging bekend zijn, terwijl deze er ongetwijfeld moet zijn.

WELKE SOORTEN LOPEN VOORAL RISICO?

De gerapporteerde gevallen wijzen erop dat de risico's van soort tot soort verschillen. Onder de zwemeenden gaat het vooral om wilde eend en pijlstaart; onder de duikeenden om kuif- en tafeleend. Wat de ganzen betreft, zijn de gegevens tegenstrijdig. Afgezien van zwemvogels lijken rallen een bijzonder risico te lopen.

Uit Noord-Amerika komen cijfers van miljoenen slachtoffers onder de watervogels per jaar, tot een totaal van enige procenten van de gehele Noord-amerikaanse waterwildpopulatie. Op zo'n schaal lijkt dergelijke sterfte van ondergeschikt belang. Voor sommige soorten echter ziet de gekonstateerde sterfte er alarmerend uit.

Voor wilde en kleine zwaan

wordt in enige Noordwesteuropese landen en Noord-Amerika één vierde tot de helft van de doodsoorzaken op naam gezet van loodvergiftiging door opname van hagelkorrels (deels, met name in Engeland, aangevuld met verspeelde visloodjes). Nu kan een effect op kontinentale schaal onbeduidend lijken of zijn, maar toch in een kleiner gebied wel degelijk ernstige gevolgen hebben. Dit geldt bijvoorbeeld daar waar door een ongelijke verdeling van het optreden van sterfte bepaalde deelpopulaties of natuurgebieden bijzonder risico lopen. Hierover is weinig bekend, waarbij mogelijk een rol speelt dat de plaats van de opname van valhagel en de sterfplek een heel eind uit elkaar kunnen liggen.

Verder mag worden betwijfeld dat het beeld van de betrokken soort volledig is. Argumenten voor die twijfel zijn ruim voorhanden en aannemelijk. Zij zijn bijvoorbeeld te ontleen aan de wijze van opnemen van valhagel (bewust ten behoeve van de spijsvertering in de spiermaag, bij vergissing aangezien voor voedsel, of bij toeval met het voedsel). Dit roept de vraag op waarom o.a. zaadeters zo beperkt worden vermeld. Ook kan

het de vraag zijn of de onderzochte kadavers wat betreft vindkans en het ter beschikking komen van onderzoek wel representatief zijn.

BETEKENIS VAN DE STERFTE-GEVALLEN

Des te meer is de vraag gewettigd welke betekenis mag worden gehecht aan de aantallen gekonstateerde sterftegevallen per soort. Nog los van de vertekening door de bijzondere belangstelling voor het botulisme-probleem, dat een zwaar aksent kan leggen op de vertegenwoordiging van watervogels in het onderzoeksmateriaal, spreekt de eerdere opmerking over het bokje boekdelen.

In elk geval is het voor Nederland intrigerend dat bijvoorbeeld weidevogels en verwante soorten, waarvoor ons land van bijzondere internationale betekenis wordt geacht, zijn vastgesteld als slachtoffers van valhagelopname. Vooral bij de steltlopers moet actieve opname bij vergissing mogelijk worden geacht; toevallige opname bij het foerageren lijkt minder waarschijnlijk. Of hier ook sprake kan zijn van sekundaire vergiftiging (valhagel - lood in de bodem - loodopname door bijvoorbeeld regenwormen - konsumptie van dergelijke dieren door vogels), is onbekend. Wel is aangetoond dat valhagel op den duur een verhoogd biologisch beschikbaar loodgehalte in de bodem kan veroorzaken en dat lood zich in bodemorganismen zoals regenwormen kan ophopen.

Het voorgaande overziend, lijkt er geen reden om het risico van loodvergiftiging bij vogels als gevolg van het opnemen van valhagel in Nederland te bagatelliseren. Eerder lijkt het een zaak die uit het oogpunt van zowel natuurbehoud als van jacht serieus genomen moet worden. Daarbij kan worden overwogen eerst na te gaan hoe dat risico beperkt kan worden, liever dan alle voorrang aan onderzoek te geven en daarmee het risico voorlopig te laten voor wat het is.

OVER HOEVEEL HAGEL GAAT HET?

In Nederland komt jaarlijks zo'n 440-450 ton lood met valhagel op de bodem terecht. De verdeling over het land hangt uiteraard af van de verdeling van de schietdruk, en die heeft weer alles te maken met de wijze van schieten en jagen. De plaatselijke concentratie zal waarschijnlijk in grote lijn afnemen volgens de reeks kleiduvenschietbanen - huttenjacht, jacht in eendenputten en op snippenbedden - jacht met boot of lokeenden en 'posten' op trek - drijfjacht - jagen 'voor de voet'.

Welke belasting een schot hagel oplevert, is eenvoudig te berekenen. Omgekeerd, kan ook eenvoudig worden bepaald wat de actuele belasting is. Die blijkt bij huttenjacht vanuit rietkragen enkele tientallen korrels per m² te kunnen bedragen. Op een kleiduvenschietbaan in Friesland werd een plaatselijke uitschieter van twee kg loodhagel per m² gemeten.

Jager met prooi in zicht

WELK RISIKO LOPEN ONZE VOGELS?

Het risico voor vogels om valhagelkorrels op te nemen is vast te stellen aan de hand van de volgende vragen: Hoeveel ligt er? Kunnen de vogels erbij komen? Zijn er ook vogels om dat te doen?

Op de concentratie van valhagel in het terrein is hiervoor al ingegaan. De bereikbaarheid is een punt apart. Dit betreft de oppervlakkige ligging van de hagelkorrels. De duikdiepte van duikeenden ligt in de orde van grootte van enkele meters. In diep water zou de bereikbaarheid dus verwaarloosbaar kunnen zijn. In ondiep water en moerassig terrein speelt de mate van vastheid van de bodem een rol. Naarmate de bodem slapper is kunnen hagelkorrels verder wegzakken. Over het gedrag van valhagel in de bodem is overigens weinig bekend. Maar juist in dergelijke slikgige grond zoeken in elk geval vele vogelsoorten hun voedsel. Daarnaast lijkt de bereikbaarheid wel weer duidelijk beperkt te kunnen worden door een gesloten, relatief hoogopgaande vegetatie die het hele jaar staat (dichte riet- en ruigtebegroeiingen), alsmede op bouwland waar na de oogst intensieve grondbewerking plaatsvindt.

Hoeveel vogels valhagel kunnen opnemen, hangt samen met de ecologie van de betrokken soorten in relatie tot de terreingesteldheid, de gesteldheid van de omgeving, en de tijd van het jaar. Zeer algemeen gesproken neemt de kans toe naarmate sprake is van minder schietdruk. De afwisseling in het terrein kan hierbij ook een rol spelen.

HOE BEPERKEN WE HET RISIKO?

In de literatuur worden verschillende aanbevelingen gedaan die het risico kunnen beperken.

Daaronder is een aantal dat de terreingesteldheid wezenlijk aantast (onder water zetten, waterstand opzetten, ploegen van niet-bouwland). Ook is wel gedacht aan het verstrikken van bepaald voedsel of van 'grit'.

Onder de Nederlandse omstandigheden lijkt het meer ter zake om aandacht te besteden aan de praktijk van het schieten en jagen.

Deze preventieve aanpak betreft:

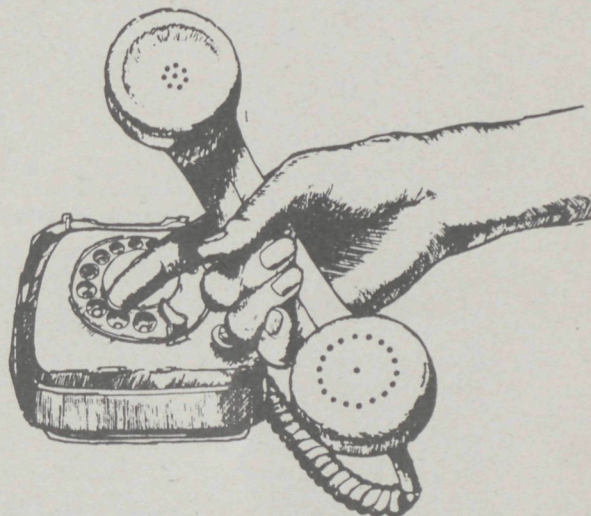
- beperking van kleiduvenschieten naar intensiteit en aantal banen;
- beperking van kleiduvenschieten tot terreinen die ofwel een zo min mogelijk natuurlijk karakter hebben; ofwel arm zijn aan relatief natuurlijk landschapselementen, ofwel in de gegeven situatie gedurende het hele jaar onaantrekkelijk zijn voor, en dus arm aan vogels;
- beperking van de jacht naar intensiteit en wijze, wat betreft schietvaardigheid, weidelijkheid, schotafstand, en schieten vanuit vaste posities (hutten e.d.).

Op zichzelf staat een andere preventieve maatregel, namelijk wijziging van de metallurgische samenstelling van de hagelkorrels (vermindering of vervanging van lood door minder of niet-giftige metalen), toevoeging van desintegrerende bestanddelen of coating (met nikkel of plastic). De grootste problemen lijken samen te hangen met kleiduvenschieten. Maar met enige goede wil en fantasie moeten dergelijke banen te situeren zijn op een plaats die de beschreven risico's uitsluit. Dit is een behartenswaardige aanbeveling, zowel vanuit het belang van het natuurbehoud als wat betreft de stemming ten aanzien van de jacht, waarvan kleiduvenschieten voor velen toch slechts een nevenverschijnsel is.

J.G. Molenaar, Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum, Nederland

Uit: Bosbouwvoorlichting 1986/7

HET PARLEMENTAIR ANTWOORDAPPARAAT

Hoe komt de bevolking te weten welk beleid de verkozenen des volks voeren? De officiële parlementaire stukken zijn in een behoorlijk jargon opgesteld. De burger moet al een wakker baasje zijn om dit te volgen. Daarnaast ontsnappen sommige beslissingen niet uit de "donkere kamers van geprivilegieerden". De Bond Beter Leefmilieu heeft dit gebrek aan openbaarheid reeds meermaals aangeklaagd. Onderstaand artikel beschrijft het publieke systeem van 'Vragen en Antwoorden'.

Eerste minister Wilfried Martens formuleerde ooit volgende volzinnen: "In de ideale democratie zijn de instellingen glazen huizen, waarin burgers moeiteloos hun weg en hun mandatarissen terugvinden. In de dagelijkse realiteit blijkt het glas echter nogal eens bedoomd te zijn en ervaart menigeen de ingewikkelde moderne staatsstructuren als een ware doolhof". Het glas is inderdaad "nogal bedoomd". In de Belgische democratie moet de bevolking vanaf 18 jaar dan wel minimaal één keer om de vier jaar een nieuw parlement verkiezen, maar uit deze volksvertegenwoordiging vloeit niet automatisch een goed geïntegreerde bevolking voort. De beleidsstructuren worden, zeker na de regionalisering, ook steeds complexer; de uitvoerende macht van de regering, die niet rechtstreeks door het volk is gekozen, neemt ook zonder volmachten steeds meer een belangrijke plaats in. Kortom het politieke bedrijf wordt er niet overzichtelijker op.

IN ANTWOORD OP UW VRAAG KAN IK HET GEACHTE LID HET VOLGENDE MEEDELEN:

In de media wordt over de belangrijkste politieke discussies verslag uitgebracht. Wie gedetailleerde informatie wil, moet zich de moeite getroosten de officiële parlementaire of overheidsuitgaven te doorploegen. Maar niemand leest voor zijn

plezier elke dag het Belgisch Staatsblad.

Politieke argumentaties, stellingnames, enz., kunnen tot op de letter gevolgd worden in de parlementaire stukken. De ministers kunnen ook over "dagelijkse" (mis)toestanden aan de tand gevoeld worden. Nu de Vlaamse Regering heel wat milieubevoegdheden heeft gekregen is het **Bulletin van Vragen en Antwoorden** van de Vlaamse Raad voor ons een grote bron van informatie geworden. Deze parlementaire vragen handelen zowel over de promotie van het Vlaamse lied op de BRT, als de jacht op ganzen; maar voor bijna 80% liggen de vragen in de milieusfeer. De Bond Beter Leefmilieu is dan ook sinds 1986 gestart met een systematische ordening in haar bibliotheek ten einde iedereen de mogelijkheid te bieden deze vragen efficiënt te raadplegen. De meeste vragen ontspruiten aan oppositionele breinen (SP/VU/Agalev), wat ons logisch voorkomt. Een lid van de meerderheid moet over een grote portie filosofisch-politieke onderlegdheid en een beetje masochisme beschikken, wil hij/zij het eigen regeringsbeleid in vraag stellen. Dat gebeurt dus heel zelden.

De inhoud van de vragen varieert van lokale tot algemene milieu- en leefomgevingsproblemen die soms door de bevolking aan een parlementair worden doorgespeeld. De Vlaamse Raad staat dus bol van de milieuvragen, maar de ministeriële

VLAAMSE RAAD

ZITTING 1986-1987

Nr. 6

BULLETIN VAN VRAGEN EN ANTWOORDEN

20 JANUARI 1987

INHOUDSOPGAVE

	Blz.
I. VRAGEN VAN DE LEDEN EN ANTWOORDEN VAN DE MINISTERS	
A. Vragen waarop werd geantwoord binnen de reglementaire termijn (R.v.O. art. 65, 3 en 4)	
G. Geens, Voorzitter van de Vlaamse Executieve, Gemeenschapsminister van Economie en Werkgelegenheid	169
R. Steyaert, Gemeenschapsminister van Gezin en Welzijnszorg	171
J. Lenssens, Gemeenschapsminister van Volksgezondheid en Leefmilieu	171
J. Pede, Gemeenschapsminister van Binnenlandse Aangelegenheden en Ruimtelijke Ordening	180
T. Kelchtermans, Gemeenschapsminister van Onderwijs en Vorming	183
P. Dewael, Gemeenschapsminister van Cultuur	183
B. Vragen waarop werd geantwoord na het verstrijken van de reglementaire termijn (R.v.O. art. 65, 5)	
Nihil	184
II. VRAGEN WAAROP EEN VOORLOPIG ANTWOORD WERD GEGEVEN (R.v.O. art. 65, 6)	
J. Lenssens, Gemeenschapsminister van Volksgezondheid en Leefmilieu	184
III. VRAGEN WAAROP NIET WERD GEANTWOORD BINNEN DE REGLEMENTAIRE TERMIJN (R.v.O. art. 65, 5)	
G. Geens, Voorzitter van de Vlaamse Executieve, Gemeenschapsminister van Economie en Werkgelegenheid	189
J. Lenssens, Gemeenschapsminister van Volksgezondheid en Leefmilieu	190
J. Pede, Gemeenschapsminister van Binnenlandse Aangelegenheden en Ruimtelijke Ordening	190
P. Dewael, Gemeenschapsminister van Cultuur	191

antwoorden zijn zelden bevredigend. In het systematisch doorschuiven van de bevoegdheidsverantwoordelijkheid zijn de Belgen stilaan meesters geworden; zeker inzake milieubeleid, waar zich een ongekende rimboe aan bevoegdheidsversnippering voordoet. Ook het systeem 'antwoordapparaat' is erg in trek: de vraag mag gesteld worden, het antwoord volgt maanden later. Maar ook wanneer de desbetreffende ministers een uitputtend antwoord hebben afgeleverd blijft de kernvraag overeind: hoe speelt het beleid in op aangeklaagde mistoestanden, op welke manier pakt het beleid de problemen daadwerkelijk aan? Want het lijkt er steeds meer op dat de overheid slechts schoorvoetend de milieu-aantaster op de hielen zit. In veel gevallen treedt zij integendeel zelf als promotor op van diegene die (vooral) om vermeende economische redenen onze omgeving meer en meer onleefbaar maakt. De tragiek van deze toestand ligt in het feit dat de toenemende milieubelasting internationale vormen aanneemt (cfr. Tsjernobyl, zure neerslag, rivier- en zeeverontreiniging, enz.). Deze problemen hangen onlosmakelijk samen met de (internationale) beleidsvoering. Het is dus evident dat aan dit beleid

vragen worden gesteld om een situatie-overzicht te verkrijgen, om eventuele oplossingen te vernemen. Het instrumentarium waarover het beleid beschikt is echter meestal niet in staat de groeiende druk op het milieu weg te nemen. Het beperkt zich duidelijk tot het bestrijden van de gevolgen in plaats van fundamentele beleidskeuzes te maken. Onder het motto 'kennis is macht' is het dan ook noodzakelijk dat de direkt betrokken bevolking, de aktievoerder, zich informeren om op een efficiënte manier te kunnen reageren. Bijvoorbeeld de omvang van de gipsafvalbergen. Uit de Vragen en Antwoorden blijkt dit per jaar over 1.500.000 ton te gaan. Hiervan is reeds 160.000 ton gips afgetrokken omdat het bij wijze van hergebruik omgezet is in gipsplaten. Daarenboven komt bij de produktie van één ton 'fosforanhydride' 4,5 ton gipsafval kijken. Deze wanverhouding kan verminderd worden, maar wel tegen een dubbele kostprijs. Dit is dus "economisch niet toepasbaar".

Dit en vele andere "ophelderingen" kan je vernemen in het 'Bulletin van Vragen en Antwoorden'.

Julul Slembrouck & Geert Selleslach

berichten

DE BELGISCHE PILLEN-DRAAIERS

De Verbruikersunie - Test Aankoop doet in 'Geneesmiddelen: mythes en feiten' (zie ook rubriek 'Publikaties') een boekje open over de nationale geneesmiddelenstoestand. Daaruit blijkt o.a. dat België de grootste geneesmiddelenverbruiker is van Europa, dat in 1985 in Vlaanderen 190.000 kg geneesmiddelen gedumpt werden, en dat 10% van de patiëntenopnames veroorzaakt wordt door foutief of overdadig slikken van pillen. Daarenboven moet de Belgische konsument in dezelfde Europese context verhoudingsgewijs voor de geneesmiddelen het diepst in eigen beurs tasten. Allemaal elementen waarop de gesloten farmaceutische industrie (uiteraard) furieus reageerde. De Algemene Vereniging van de Geneesmiddelenindustrie (AVGI) beschuldigde Test-Aankoop van "verminkte en onvolledige informatie"; wat Test-Aankoop dan weer de vraag ontlokte of "de farmaceutische industrie soms boven alle kritiek staat". De konklusie van Test-Aankoop blijft echter duidelijk: heel wat geneesmiddelen zijn overbodig of onnuttig. De verantwoordelijkheid hiervoor legt Test-Aankoop bij zowel de farmaceutische industrie, de geneesheren, de apothekers, als bij de consumenten, en pleit daarom voor een gezond en verstandig gebruik van geneesmiddelen. GSe

VORMINGSPAKKET OVER ZURE REGEN

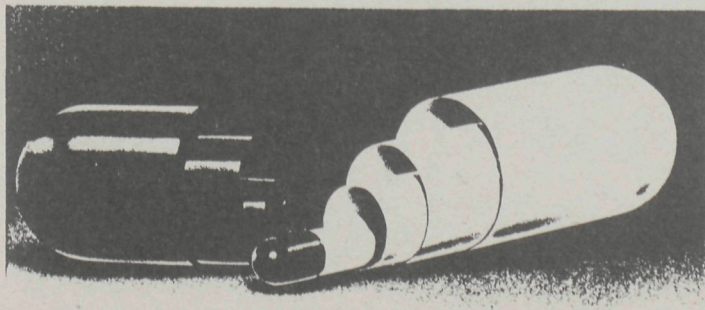
Het vormingscentrum 'Herman Vos' stelt een vormingspakket ter beschikking met als thema 'Zure neerslag'. Het bevat een heleboel tips die de vormingsgroep tot nieuwe inzichten kan brengen in verband met de verloeding van ons milieu. Het laat zien dat verbetering mogelijk is mits geschikte beleidskeuzes getroffen worden.

Het vormingspakket zure neerslag kost 100 fr. + 20 fr. port, en is verkrijgbaar bij Herman Vos Vormingscentrum, Agora-galerij, Grasmart 105 bus 42, 1000 Brussel, tel. 02/511 50 53. DVM

N-208 = GELD WEGGOOIEN

Volgens een rentabiliteitsstudie van 1981 vertoont de kosten-baten-analyse voor de verbindingsweg tussen Denderleeuw en Affligem een positieve balans. De invloed op het milieu daarentegen werd als zeer ongunstig beoordeeld. Bij die positieve balans zijn er daarenboven heel wat nuances aan te brengen, volgens professor Van de Voorde, transportekonoomist. De tellingen van het ministerie van openbare werken zijn onbetrouwbaar, verouderd en gemanipuleerd omdat ze o.a. niet op hetzelfde tijdstip gebeurden. Bovendien worden in dergelijke studies de kosten altijd onderschat en de baten overgewaardeerd. Milieuschade wordt zelden serieus in rekening gebracht. Dikwijls schermt men met argumenten als 'economische expansie'. Nieuw aangelegde infrastrukturen hebben soms trouwens een tegengesteld effect. Zo heeft het Albertkanaal Limburg leeggehaald en werkloosheid achtergelaten. Infrastrukturen uitbouwen om een streek te ontginnen, helpt niet. Het rechtstreeks verlenen van financiële en fiscale faciliteiten en van subsidiëring daarentegen wel.

De leefmilieuvereniging SINOPEL, die zich verzet tegen de N-208 met oprit, bezit hiermee de nodige argumenten om de bouwpromotoren te stoppen. KG

STROPERIJ DOET DAS DE DAS OM

Niet de biotoopvernieting, maar stroperij vormt de belangrijkste bedreiging voor de das. Sinds 1977 is de jacht op dit roofdier verboden. Maar stroperij en jacht gaan door. Gelukkig zijn ondertussen de vergassingsakties tegen de vos, naar aanleiding van de hondsdelheidsbestrijding, stopgezet. Ook de das werd daar immers het slachtoffer van.

De Nationale Campagne Bescherming Roofdieren (NCBR) vraagt de bevoegde overheden om doeltreffender te reageren tegen overtreders door middel van strenge straffen. Een efficiënte controle werpt vruchten af; dat is reeds bewezen in de Voerstreek. In 1979 werden nog 7 gevallen van stroperij ontdekt. Nu is dat teruggeschoefd tot één.

SO

LIMBURGSE NATUUR- EN MILIEUKATALOGUS

Het dokumentatiecentrum van het Provinciaal Natuurcentrum Limburg (PNC) te Rekem biedt heel wat dokumentatie over de Limburgse natuur en over natuur en milieu in het algemeen. Zowel de specialist als de leek en het kind kunnen hun gading hier vinden. Zo zijn er momenteel om en bij de 4.500 boeken, circa 130 tijdschriften, een groot aanbod van allerlei kaarten en plannen, honderden dia's, thematische en gemeentelijke mappen met kranteartikels, brochures, gemeentebladen, wandel- en fietsbrochures, enz. Er is mogelijkheid tot uitleen, mits betaling van een jaarlijks lidgeld (100 fr.). Het dokumentatiecentrum is net zoals het Natuurcentrum in zijn geheel vrij toegankelijk tijdens de kantooruren. Een 'Katalogus van de boeken, periodieken en kaarten aanwezig in het dokumentatiecentrum van het PNC, 1980-1985' kan je telefonisch of schriftelijk bestellen op volgend adres: **Provinciaal Natuurcentrum, Populierenlaan 30, 3620 Lanaken-Rekem, tel. 011/71 44 44, rek.nr. 000-0400447-31, kostprijs 180 fr. of 90 fr. voor leden (+ 30 fr. portkosten).**

LG

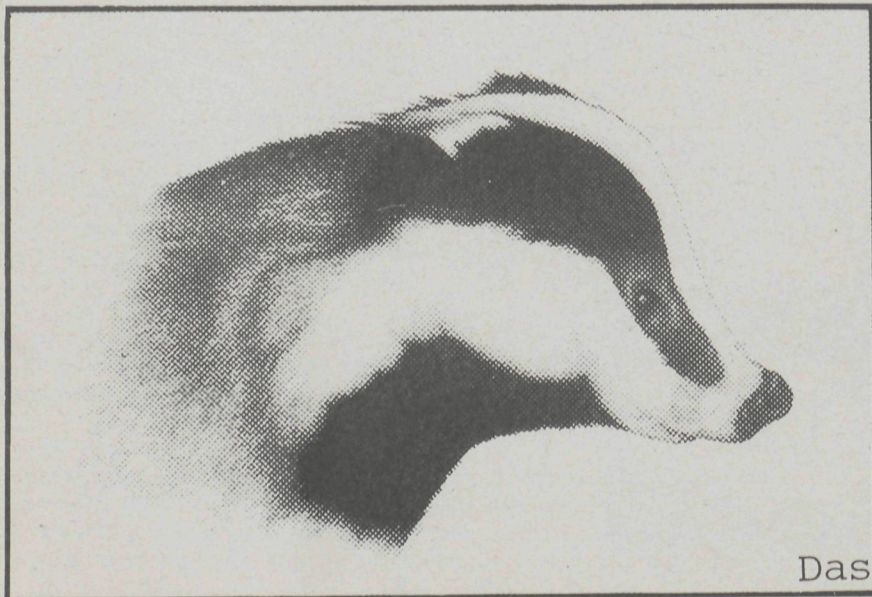
RUPELSTREEK

Op dinsdag 23 december 1986 werd op voorstel van gemeenschapsminister van ruimtelijke ordening, Jean Pede, de goedkeuring van de Vlaamse Exekutive verkregen om de procedure op gang te brengen die moet leiden tot de socio-economische en ruimtelijke reconversie van de Rupelstreek. Sinds 1979 al werd er aangedrongen om het gewestplan Antwerpen te herzien, en werd er geijverd voor sanering en renovatie van sommige gebieden. Tegelijk moeten de klei-ontginingsgebieden nader omschreven worden, alsook de nabestemming ervan. Ook het stortprobleem blijft aktueel, nu het fosfaatproducerende bedrijf Prayon Rupel de toelating heeft gekregen om een nieuw gipsstort aan te leggen.

DS

BELGIË-NEDERLAND

In de Limburgse grensgemeenten Lanaken en Maasmechelen heerst er al een tijdje onrust als gevolg van de geplande aanleg van een nieuwe oost-westlandingsbaan voor de Nederlandse luchthaven van Beek. Dat vliegveld ligt immers zo kortbij dat de bewoners van Maasmechelen en Lanaken een enorme geluidshinder te wachten staat. Op 30 november 1986 werd het openbaar onderzoek afgesloten van het streekplan Zuid-Limburg

Das

(Nederland) (een streekplan is vergelijkbaar met een Belgisch gewestplan). Vermits de uitbreiding van de luchthaven in het streekplan is opgenomen, heeft de **Maaslandse Milieuaktie (MaMA)** haar bezwaren aan de Nederlandse overheid overgemaakt. MaMA protesteert onder meer tegen de in het streekplan voorkomende stelling dat de uitbreiding van de bestaande noord-zuid gerichte landingsbaan fysiek niet mogelijk is. Volgens MaMA had hier moeten staan: "Omdat we tegen de vlieghavenlobby niet kunnen/willen optornen én omdat we ons kiezerspubliek uit Meerssen en Beek liever niet tegen 'het oor' stoten, opteren we voor de gemakkelijkste oplossing. We sturen die domme Belgen onze vliegtuigen over het hoofd".

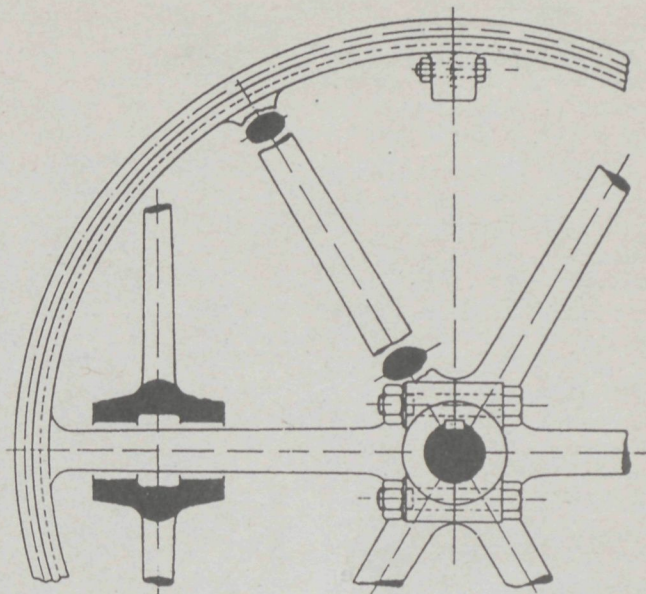
Elders in het streekplan wordt er gezegd dat binnen de aanvliegzones - gelegen boven Belgisch grondgebied! - bouwhoogtebeperkingen gelden en dat in de bestemmingsplannen rekening moet worden gehouden met de geluidshinder. MaMA vraagt zich hierbij af welke internationale rechtsregels of bilaterale overeenkomst aan de Nederlandse overheid de bevoegdheid geeft de ruimtelijke ordening van de Belgische gemeenten Lanaken en Maasmechelen bij te sturen. MaMA vermoedt dan ook dat men elkaar nog voor het Europese gerechtshof zal spreken.

DS

KASTEELGOLF TE BROECHEM

De Koninklijke Vereniging voor Natuur- en Stedschoon (KVNS) meldt dat er vanaf december 1986 zonder enige vergunning grondwerken uitgevoerd worden in het domein Bossenstein te Broechem; een prachtig landschap geklasseerd bij koninklijk besluit van 28.5.1962. De werken, die inmiddels onverminderd worden voortgezet, dienen om een golfterrein aan te leggen. KVNS nam reeds verscheidene initiatieven om deze gang van zaken te stoppen en zal niet nalaten alle middelen aan te wenden om deze onwettelijke ingreep in één van onze mooie kasteeldomeinen ongedaan te maken.

SO

Embleem van de stoomstichting

EEN STICHTING KOMT ONDER STOOM

Antieke stoommachines stellen héél specifieke eisen naar behoud en ontsluiting. Zij kunnen, o.m. om technische redenen, niet zomaar in een gewoon museum ondergebracht worden. Zij zijn vergroeid met een industrieel-technische omgeving. Zij kunnen niet zomaar probleemloos verplaatst worden. Om de redding van deze machines te verzekeren, en om deze een zinvolle bestemming te geven, werd door een aantal personen de Stoomstichting Midden- en Zuidwest-Vlaanderen v.z.w. opgericht. De stichting stelt zich o.m. volgende onmiddellijke taken tot doel: het bestuderen van de nog bestaande machines, het redden van het bedreigde patrimonium, het ontsluiten en valoriseren van het unieke stoompatrimonium van de regio en het aanleggen van een bestand aan informatie en know how. Deze nieuwe organisatie zoekt zowel praktische als financiële medewerking. Kontaktadres is: **Stoomstichting Midden- en Zuidwest-Vlaanderen, Bissegemplaats 6, 8620 Bissegem, tel. 056/35 91 02.**

LG

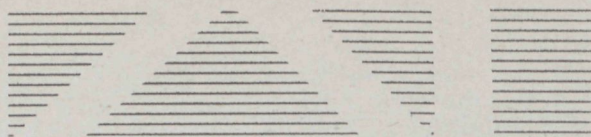
KANKERPESTICIDES

Uit een nieuw rapport van **Pesticides Action Network (PAN)**, gebaseerd op een onderzoek van dr. Karim Ahmed, blijkt dat het vnl. in de Derde Wereld veel gebruikte pesticidenproduct 'chlordimeform' kankerverwekkend is. Omdat dit product op landbouwgewassen gespoten wordt, is het direct schadelijk voor landbouwers en arbeiders, maar ook voor de wereldwijde konsument. Om die reden eist PAN een directe stopzetting van fabricatie en distributie van chlordimeform. Maar ondanks het feit dat de chemische multinationals en voornaamste producenten Ciba-Geigy en Schering AG reeds eerder op de hoogte waren (o.a. door eigen onderzoek) van deze bezwarende gevolgen, weigeren ze dit product van de markt te nemen.

Voor meer informatie: **PAN-Europe (Marianne Wenning), Bollandistenstraat 22, 1040 Brussel, tel. 02/735 24 31.**

GSe

publikaties

Marketing voor non-profit organisaties; Philip Kotler; CED-Samson, Louizalaan 485, 1050 Brussel, tel. 02/723 11 11; 1980; 438 blz.; 1495 fr., boekhandel.

Behandelt alle primaire marketing-principes en past deze toe op allerlei soorten non-profit-organisaties en hun omgeving. Mede door de behandeling van een groot aantal praktijkvoorbeelden wordt de lezer stap voor stap vertrouwd gemaakt met het marketingsconcept van de auteur en de uitwerking ervan in de praktijk.

Vrouwen en ecologie: variaties op een thema; Joan L. Griscom, Chris Thomas, Sheila Rothwell en Manon Grisenbach; Elcker-Ik Federatie, Breughelstraat 31, 2018 Antwerpen, tel. 03/218 65 60; 1987; 58 blz.; 80+15 fr., rek.nr. 001-1495999-44, ook verkrijgbaar in de Elcker-Ik centra te Antwerpen, Gent, Leuven, Mechelen en Turnhout. Dossier met teksten uit Engeland, Duitsland en Amerika; landen waar het feministisch debat over ecologie al een tijd gaande is, alhoewel de meningen erg verdeeld zijn, de argumenten en konklusies sterk verschillen, en soms niet onderbouwd zijn of ontbreken. Tot slot werden door de redactieploeg een aantal argumenten onder de loupe genomen en bekomentarieerd.

Bosleerpad Bruulbos Lovenjoel; Gemeente Bierbeek, Dienst Leefmilieu, Stationsstraat 30, 3042 Bierbeek-Lovenjoel, tel. 016/46 01 82; 1986; 68 blz.; 50 fr.

Brochure waarin het bosleerpad in het Bruulbos te Lovenjoel (Bierbeek) beschreven wordt. De nadruk wordt gelegd op de samenhang in de natuur en het bos in het bijzonder.

Gast in eigen huis: beschouwingen over milieu-management; Pieter Winsemius; CED-Samson, Louizalaan 485, 1050 Brussel, tel. 02/723 11 11; 1986; 227 blz.; 890 fr., boekhandel.

Boek waarin Pieter Winsemius, die van 1982 tot 1986 minister van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer was in Nederland, beschrijft hoe onder zijn leiding de verschillende milieuproblemen werden aangepakt. Het is in de eerste plaats een managementboek: aan de hand van zijn ministerieel werk zet hij zijn kennis en ideeën uiteen over zaken als prioriteitsbepaling, beleidsleencyclus, ontwikkeling en uitvoering van overheidsbeleid, samenwerken en leidinggeven.

Informatiebundel houtverduurzaming; J.A.J. Knippenberg & P.J. van Wermeskerken; Ministerie van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer, Centrale directie voorlichting en externe betrekkingen, Van Alkemadelaan 85, NL-2597 AC 's-Gravenhage, tel. 00/31/70/26 42 01; 1986; 106 blz., ill.; gratis.

Bevat achtergrondinformatie over preventieve houtverduurzaming; dit is het vooraf aanbrengen van bestrijdingsmiddelen op hout door houthandelaars, aannemers, enz. om het te beschermen tegen aantasting door schimmels, insecten en andere organismen. Er wordt een overzicht gegeven van de gangbare processen en installaties met de bijhorende milieuhygiënische aspecten en te nemen maatregelen.

 Alternatieven voor organische-oplosmiddelenhoudende verf en houtverduurzamingsmiddelen; Albert Klingenberg; Stichting Natuur en Milieu, Donkerstraat 17, NL-3511 KB Utrecht, tel. 00/31/30/33 13 28; 1986; 35 blz.; 9 gulden, rek.nr. 2537078.

Inventarisatierapport van de mogelijkheden om het gebruik van mens- en milieugevaarlijke stoffen bij het bewerken van hout met verf en houtverduurzamingsmiddelen te beperken: overschakelen op waterverdunbare akrylaatdispersieverven, en het nemen van bouwkundige maatregelen ter bescherming van hout tegen vocht.

 Het Buxus-rapport; Benegora Leefmilieu, Kasteel Ravenhof, Oud-Broek 2, 2090 Sta-brook-Putte, tel. 03/665 21 37; 1986; 31 blz.; 320 fr.

Rapport dat de resultaten bevat van een onderzoek naar de bronnen van de industriële stankhinder in het gebied rondom de Antwerpse haven en in westelijk Noord-Brabant (Nederland).

Bodem en bodembescherming bedreigd; W.J. van Noort; DSWO Press, Rijksuniversiteit Leiden, Middelstegracht 4, NL-2312 TW Leiden, tel. 00/31/71/14 83 33 toestel 2267; 1986; 133 blz.; 32 gulden.

Behandelt de politieke besluitvorming in Nederland inzake bodembescherming, chemisch afval en slib-berging. Het milieu blijkt daarbij een speelbal te zijn van een machtsstrijd tussen een groot aantal partijen, zowel overheidsinstellingen als belangen- en actiegroepen, waarbij milieuoverwegingen meestal slechts een ondergeschikte plaats innemen.

De mooiste natuureservaten van België; Reader's Digest, Grote Markt 12a, 1000 Brussel, tel. 02/428 71 00; 1986; 304 blz., ill.; 1795 fr., boekhandel.

Besprekt meer dan 90 Belgische natuureservaten (landschap en uitzicht, karakteristieke fauna en flora, historiek), ingedeeld in functie van de verschillende natuurlijke gebieden: de kust, Vlaanderen, de leemstreek, de Kempen, Condroz en Fagne-Famenne, de Ardennen, Belgisch Lotharingen, en op de mens heroverde gebieden. Met talrijke kleurenfoto's.

Uit de kou door energie besparen; Henk Bouwmeester; Stichting Energie Anders, Postbus 56, NL-3150 AB Hoek van Holland, tel. 00/31/1747/5241; 1986; 36 blz., ill.; 6 gulden, postgiro 4315919.

Brochure waarin een aantal tips worden gegeven om zonder comfortverlies energie in huis te besparen: verwarming, tochtwering en isolatie, verlichting, keuken, badkamer, ...

Denkwerk om ruimte; Koning Boudewijnstichting, Brederodestraat 21, 1000 Brussel, tel. 02/511 18 40; 1986; 191 blz.; 250 fr.

Bevat vijf verhalen (van Johan De Roey, Paul Koeck, Jaak Dreesen, Lut Ureel en Ivo Adriaenssens) met een groot aantal commentaren, schetsen en beschouwingen over gemeentelijk ruimtelijk beleid en volksinbreng.

Een beleefbare schoolomgeving: een dossier voor bewonersinitiatieven; Koning Boudewijnstichting, Brederodestraat 21, 1000 Brussel, tel. 02/511 18 40; 1986; 55 blz., ill.; gratis.

Dossier voor bewoners die zelf werk willen maken van de verbetering van de leefbaarheid en veiligheid van de omgeving van scholen: herinrichting van een schooluitgang, heraanleg van de straat waarin de school zich bevindt, of aanpak van knelpunten op de schoolroutes.

 Klein chemisch afval: een groot probleem; Marcel Schuttelaar & Janine Talboom; Vereniging Milieudefensie, 2e Weteringplantsoen 9, NL-1017 ZD Amsterdam, tel. 00/31/20/22 13 66; 1986; 60 blz.; 9,8 gulden, rek.nr. 1995200.

Geeft een overzicht van de laatste ontwikkelingen (in Nederland) rond de inzameling van klein chemisch afval van huishoudens en bedrijven: batterijen, verf, geneesmiddelen, afvalolie, pesticiden, PVC, huishoudtoestellen, oplosmiddelen, akku's, asbest, inkten, ... In een afzonderlijk hoofdstuk wordt ingegaan op de schadelijke effecten van deze afvalstoffen bij storten, verbranden, komposteren of lozen in de riolering.

Woonlasten omlaag...; Nederlands Verbond van Huurders, Postbus 1157, NL-7801 BD Emmen, tel. 00/31/5910/14 144; 1986; 10 maal 8 blz., ill.; 5 gulden, rek.nr. 3169994.

Een serie van tien brochure'tjes aansluitend bij de radio- en televisiereeks "Kijk u rijk" (NOS) over besparen op stook- en servicekosten. Daarbij komen o.m. aan bod: dichten van tochtopeningen, warmte-isolatie, blokverwarming of een eigen ketel in appartementsgebouwen, enz.

Naar een betere vergoeding voor niet-gemotoriseerde verkeersslachtoffers; Maklu Uitgevers, Somersstraat 13-15, 2018 Antwerpen, tel. 03/231 29 00; 1986; 75 blz.; 750 fr., boekhandel.

Neerslag van de op 4 juni 1985 gehouden studiedag "Naar een betere vergoeding voor niet-gemotoriseerde verkeersslachtoffers" met bijdragen van R. Poté, H. Claassens, D. Simoens en M. Vansnick. Men heeft vooral aandacht voor de Franse situatie, waar voetgangers, fietsers en inzittenden van motorvoertuigen automatisch voor hun lichamelijke schade vergoed worden door de verzekeraar van de aansprakelijke automobilist.

Handboek verkeers- en vervoerkunde; VUGA Uitgeverij, Postbus 16400, NL-2500 BK 's-Gravenhage, tel. 00/31/70/61 40 11; 1982; ruim 900 blz.; 102,75 gulden.

Losbladig naslagwerk met systematisch bijeengebrachte verkeerskundige informatie: verkeersveiligheid, openbaar vervoer, verkeer en omgeving, vervoer- en verkeerstechniek, verkeersplanologie, ... Met uitgebreid trefwoordenregister en literatuuroverzicht; driemaandelijkse aanvullingen.

Geneesmiddelen: mythes en feiten; Test-Aankoop, Hollandstraat 13, 1060 Brussel, tel. 02/536 64 50; 1987; 254 blz.; 565 fr., boekhandel.

Geeft in een eerste deel informatie over het ontstaan en de werking van een geneesmiddel, wettelijke normen waaraan het moet voldoen, de toegepaste prijzenpolitiek, enz. In het tweede deel wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste geneesmiddelengroepen met aandacht voor een korrekt gebruik en mogelijke nevenwerkingen; en een uitgebreid alfabetisch register waarin de 400 meest kourante preparaten worden besproken en gequoteerd volgens hun doeltreffendheid en hun ongewenste effecten.

Dirk Serneels

De in de rubriek 'Publikaties' opgenomen boeken zijn **niet** verkrijgbaar bij de Bond Beter Leefmilieu, tenzij uitdrukkelijk vermeld. Ze kunnen wel geraadpleegd worden in de milieubibliotheek van de Bond Beter Leefmilieu (Aarlenstraat 25, 1ste verdieping, te Brussel, tel. 02/230 94 10), geopend tijdens de kantooruren. Gelieve dus te bestellen via de betreffende uitgeverij of de boekhandel: adres, telefoonnummer, prijs en eventueel rekeningnummer worden telkens aangeduid. Steeds de titel van het gewenste boek vermelden, indien men via een rekeningnummer bestelt!

De goedkoopste manier om een boek in het buitenland te bestellen is per internationale postwissel. Formulieren hiervoor zijn in de postkantoren verkrijgbaar.

Enkel de boeken met het recyclage-embleempje werden gedrukt op kringlooppapier.

puzzelen

BOEKENPAKKET TE WINNEN

Met behulp van de hieronder gegeven lettergrepen kunnen 21 woorden gevormd worden; naast de omschrijving is ook het aantal letters gegeven. Bij een juiste oplossing vormen de letters van de eerste en de vijfde vertikale rij een **begrip uit de wereld van het openbaar vervoer**. De oplossingen dienen ons voor 10 april te bereiken op volgend adres: Milieurama Puzzelen, Aarlenstraat 25, 1040 Brussel. U moet ons enkel het begrip uit de wereld van het openbaar vervoer laten weten. De winnaar en de juiste oplossing

worden bekend gemaakt in de Milieurama van mei.

Lettergrepen: AARD/AL/AN/AR/AS/BEER/BEST/BIL/CI/CHLOOR/DER/DO/DRIN/EF/ENT/FI/GA/GAAI/GAS/HA/HOND/I/IJS/JET/KA/LAAN/LE/LENS/MER/MUIS/NA/NE/NUM/OR/PA/PAARD/PAN/PE/REN/SEEN/SENS/SO/STROOI/TARK/TE/TEL/TER/TI/TIE/TO/TRAM/TREK/VE/VER/VI/VLIN/WARM/ZOUT.

1. Admiraalvlinder	
2. Bedreigd werelddnatuurgebied	
3. Vervoersbewijs	
4. Energie besparen	
5. Zeldzame gorssoort	
6. Zeevaart	
7. Gevaarlijk pesticide	
8. Leefmilieuminister	
9. Doeltreffend	
10. Wezel	
11. Zwaar metaal	
12. Kankerverwekkende vezels	
13. Verdwijnd huisdier	
14. Winterse bodemvervuiling	
15. Zeer giftig geelgroen gas	
16. Graansoort	
17. Geothermische energie	
18. Bedreigde roofdiersoort	
19. Kleurrijke tropische vogel	
20. Pooldier	
21. Lipbloemige plant	

Oplossing van het december-nummer:

HORIZONTAAL: A. kamer-brij-eimat; B. overlevende; C. maren-ave-gelik; D. ijzer-snert-eens; E. Nijl-ark-ler-Est; F. mr-oog-ev; G. ideaal-ge-lukt; H. eren-aarde-auto; I. piment-aldrin; J. te-ANC-ie; K. aks-LNG-hop-rib; L. Metz-Eeklo-made; M. bruid-neo-leder; N. kooldioxyde; O. riant-ALR- Menen.

VERTIKAAL: 1. komijn-iep-amber; 2. azijndrinker; 3. morel-Eem-stuka; 4. ever-Manet-Zion; 5. ren-ara-nel-dot; 6. sr-lat-Ne; 7. blanko-agenda;

8. Reve-Oeren-keil; 9. ijverig-chloor; 10. te-Gea-oo; 11. eng-ree-lip-lijm; 12. idee-vlade-mede; 13. meele-uur-raden; 14. insecticide; 15. tekst-ton-berin.

Het te zoeken trefwoord was MESTOVERSCHOT. Uit de juiste oplossingen werd Patrick Vandam uit Vilvoorde als winnaar geloot. Een boekenpakket wordt hem eerstdaags opgestuurd.

Dirk Serneels

AARDGAS

Milieuvriendelijk